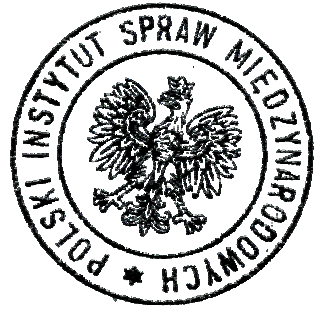

PDF

POLSKIE DOKUMENTY DYPLOMATYCZNE

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący
Roman Kuźniar

Wiceprzewodniczący i redaktor naczelny
Włodzimierz Borodziej

Członkowie zwyczajni

Juliusz Bardach, Jerzy W. Borejsza, Stanisław Bylina, Sławomir Dębski,
Andrzej Garlicki, Bogdan Grzełoński, Magdalena Hulas,
Jerzy Kłoczowski, Aleksander Kochański, Jan Kopiec, Marek Kornat,
Maciej Koźmiński, Andrzej Kunert, Zbigniew Landau, Piotr Łossowski,
Paweł Machcewicz, Andrzej Mania, Andrzej Paczkowski, Wojciech Rojek,
Adam Daniel Rotfeld, Krzysztof Ruchniewicz, Ryszard Stemplowski,
Jerzy Tomaszewski, Piotr Wandycz, Wojciech Wrzesiński,
Adam Zamoyski, Stanisław Żerko

Członkowie ex officio

dyrektor Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych – Henryk Szlajfer
Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych – Sławomir Radoń
dyrektor Archiwum Akt Nowych – Jolanta Louchin

Sekretarz
Piotr Długolecki

P
OLSKIE
D
OKUMENTY
D
YPLOMATYCZNE

1939

wrzesień–grudzień

REDAKTOR
Wojciech Rojek

WSPÓŁPRACA
Piotr Długołęcki
Maria Konopka-Wichrowska
Marta Przyłuska

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
WARSZAWA 2007

Wydawca dziękuje Archiwum Akt Nowych za pomoc udzieloną
przy powstawaniu publikacji

© POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

www.pism.pl

INDEKS OSOBOWY

Maria Konopka-Wichrowska, Marta Przyłuska, Wojciech Rojek

INDEKS RZECZOWY

Marta Przyłuska

REDAKCJA TECHNICZNA

Dorota Dołęgowska

PROJEKT OKŁADKI

Dorota Dołęgowska

ISBN 978-83-89607-04-1

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
UL. WARECKA 1A, 00-950 WARSZAWA

Druk: Drukarnia nr 1, 02-521 Warszawa, ul. Rakowiecka 37

SPIS TREŚCI

WSTĘP	VII
LISTA DOKUMENTÓW	XV
DOKUMENTY.....	1
WYKAZ SKRÓTÓW	601
INDEKS RZECZOWY.....	603
INDEKS OSOBOWY	617

WSTĘP

Przegrana kampania wrześniowa wstrząsnęła podstawami Rzeczypospolitej, aparat państwowy uległ dezintegracji. Sytuacja Ministerstwa Spraw Zagranicznych była jednak specyficzna: wprawdzie Centrala podzieliła los rządu gen. Felicjana Sławoja Składkowskiego i trafiła do Rumunii, gdzie jej urzędnicy zostali internowani, ale większość pracowników ministerstwa wykonywała swe czynności za granicą, co złagodziło nieco szok wywołany klęską. W tej sytuacji na rządzie gen. Władysława Sikorskiego, a zwłaszcza na ludziach, w których gestii znalazły się opracowanie i realizacja nowej koncepcji polityki zagranicznej, spoczęła ogromna odpowiedzialność. Należało nie tylko zapobiec erozji zawartych przed wojną sojuszy, ale przede wszystkim zadbać o to, by Rzeczpospolita w dalszym ciągu była traktowana przez społeczność międzynarodową jak podmiot prawa narodów. W przyszłości natomiast chciano zabiegać o odzyskanie utraconego terytorium, a nawet o pewne korekty przedwojennej granicy.

Jednocześnie na MSZ spoczęło zadanie pozyskania dla Polski wsparcia krajów neutralnych, przeciwdziałania propagandzie najeźdźców oraz rozwijania kontaktów dyplomatycznych. Konieczne wydawało się także zabieganie o powstanie po wojnie korzystniejszej konfiguracji międzynarodowej. Doszły do tego problemy bieżące: organizacja i materialne zabezpieczenie ewakuacji oficerów i żołnierzy oraz urzędników do Francji, a także pomoc – zwłaszcza finansowa – dla rzesz uchodźców z kraju¹.

---

¹ H. Batowski, *Polska dyplomacja na obczyźnie 1939–1941*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1991, s. 71–72; zob. też: Instrukcja rządu dla kierowników placówek zagranicznych z 10 października 1939 r., w: *Protokoły z posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej* (dalej cyt. PPRM), t. 1: październik 1939 – czerwiec 1940, oprac. W. Rojek, A. Suchcitz, „Secesja”, Kraków 1994, s. 15–16; K. Szczepanik, *Dyplomacja Polski 1918–2005. Struktury organizacyjne*, „Askon”, Warszawa 2005, s. 87.

STRUKTURA MSZ I PLACÓWEK U SCHYŁKU 1939 R.

Agresja ZSRR sprawiła, że plany ewakuacji personelu MSZ do Rumunii nie zostały zrealizowane. Grono urzędników towarzyszących ministrowi Józefowi Beckowi przekroczyło most na Czeremoszu tuż za prezydentem Ignacym Mościckim, częścią korpusu dyplomatycznego oraz członkami rządu. Beck wraz z 45 wyższymi urzędnikami został internowany w Slănic, zaś 86 pracowników średniej i niższej rangi zatrzymano w Botoșani. Jednakże już na przełomie września i października spora grupa pracowników MSZ, pokonując różne trudności, dotarła do Paryża. We Francji doszło tymczasem do powołania przez nowego prezydenta RP Władysława Raczkiewicza rządu gen. Władysława Sikorskiego. Premier tekę ministra spraw zagranicznych powierzył Augustowi Zaleskiemu.

Odbudowując na uchodźstwie strukturę ministerstwa, sięgnięto przede wszystkim, mimo silnych antysanacyjnych fobii, po wzory przedwrześniowe. Nowa rzeczywistość, zwłaszcza problemy materialne, skłaniała jednak do wprowadzania istotnych korekt. Po pierwsze, nie odtwarzano – działających dotychczas w ramach Gabinetu Ministra – referatów: politycznego, szyfrów, archiwalnego i funduszu specjalnego². Po drugie, uproszczono przedwojenną strukturę pozostałych jednostek: dawne departamenty, dzielące się na wydziały, zastąpiono wydziałami, z których jedynie Wydział Polityczny miał bardziej rozbudowaną strukturę. Powołano w nim dwie sekcje: Europy i Bliskiego Wschodu oraz Ameryki, Dalekiego Wschodu i Organizacji Międzynarodowych, dwa referaty: prasowy i prawny oraz łączników – do Ministerstwa Informacji i Dokumentacji i do Prezydium Rady Ministrów. Ponadto, kierując się wzorcem francuskim, utworzono niewystępujące w przedwojennym MSZ stanowisko sekretarza generalnego³.

Warunki, w których odtwarzano Centralę MSZ, sprawiły, że początkowo miała zaledwie 27 urzędników. Uchwałą Rady Ministrów 8 listopada zwiększono ich liczbę do 38⁴. W pierwszych miesiącach 1940 r. zatrudniano już

---

² W. Michowicz, *Organizacja polskiego aparatu dyplomatycznego w latach 1918–1939*, w: P. Łossowski (red.), *Historia dyplomacji polskiej*, t. 4: 1918–1939, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 47.

³ S. Zabięło, *Na posterunku we Francji*, wyd. PAX, Warszawa 1967, s. 57–58; H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, *op.cit.*, s. 37–38.

⁴ PPRM, t. 1, s. 69.

50 urzędników, co stanowiło prawie połowę przedwrześniowej obsady wyższych stanowisk. Ze względów politycznych na dwu najwyższych, poza ministrem, stanowiskach znalazły się osoby pozbawione funkcji przez sanację. Podsekretarzem stanu został ludowiec, były urzędnik MSZ, dr praw Zygmunt Graliński, a na nowo powstałe stanowisko sekretarza generalnego – de facto szefa resortu – powołano Jana Ciechanowskiego, niegdyś posła w Waszyngtonie. Kierownictwo Gabinetu Ministra objął, zachowując stanowisko posła RP w Madrycie, Marian Szumlakowski, kierowniczką Kancelarii w Gabiniecie Ministra została Waleria Grabowska. Funkcję dyrektora Protokołu Dyplomatycznego pełnił jego przedwrześniowy wicedyrektor Paweł Morstin⁵.

W Paryżu, a następnie w Angers, przedwojenne departamenty zastąpiono samodzielnymi wydziałami. Wydziałem Personalnym kierował oficer Oddziału II Sztabu Głównego (wywiadu), były attaché przy Poselstwie RP w Sztokholmie i kierownik placówki Oddziału II w Bernie, mjr Tadeusz Szumowski. Wydział Szyfrów powierzono przedwojnemu pracownikowi Józefowi Grzegorzewskiemu. Działalność najważniejszego wydziału – Politycznego koordynował jeden z przedwrześniowych wicedyrektorów Departamentu Polityczno-Ekonomicznego, a zarazem kierownik jego Wydziału Zachodniego, Józef Potocki. Wydziałowi Politycznemu podlegały dwie sekcje: Europy i Bliskiego Wschodu, zarządzana przez Tadeusza Kunickiego, oraz Ameryki, Dalekiego Wschodu i Organizacji Międzynarodowych, którą kierował przedwojenny radca ekonomiczny MSZ, Jan Wszelaki, a także referat prasowy, który objął Xawery Zaleski. Radcą prawnym był dr Władysław Kulski, łącznikiem MSZ do MIiD mianowano Tadeusza Gwiazdoskiego, przedwrześniowego naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych, a łącznikiem MSZ do Prezydium Rady Ministrów – Stefana Lalickiego, byłego zastępcę Gwiazdoskiego. Kierowanie Wydziałem Konsularnym przypadło

---

⁵ Należy przypomnieć, iż w uchwale Rady Ministrów z 10 października 1939 r. „W sprawie tymczasowej organizacji i sposobu urzędowania władz naczelných” nie wspomina się o stanowisku sekretarza generalnego, PPRM, t. 1, s. 23; zob. też: S. Zabięło, *Na posterunku we Francji*, op.cit., s. 59–60; H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, op.cit., s. 34–38; E. Kołodziej, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, w: Z. Błażyński (red.), *Władze RP na Obczyźnie podczas II wojny światowej*, Polskie Tow. Naukowe na Obczyźnie, Londyn 1994, s. 774–776; T. Wyrwa, *Odbudowa władz Rzeczypospolitej w Paryżu i Angers: wrzesień 1939 – czerwiec 1940*, w: Błażyński (red.), *Władze RP na Obczyźnie*, op.cit., s. 50. Korekty wprowadza W. Michowicz, *Organizacja polskiej służby dyplomatycznej w okresie II wojny światowej*, w: W. Michowicz (red.), *Historia dyplomacji polskiej*, t. 5: 1939–1945, Warszawa 1999, s. 14–15 oraz K. Szczepanik, *Dyplomacja Polski 1918–2005*, op.cit., s. 83–85.

byłemu konsulowi w Düsseldorfie Witoldowi Adamowi Korsakowi, a Wydziałem Administracyjnym – byłemu zastępcy dawnego dyrektora Departamentu, Leonarda Szepietowskiego. W grudniu 1939 r. utworzono przy MSZ Komisję Dyscyplinarną, na której czele stanął Michał Potulicki⁶.

Odtworzone MSZ działało początkowo w Paryżu, a od 22 listopada w Angers, położonym około 300 km na południowy wschód od stolicy Francji. Z formalnoprawnego punktu widzenia było to rozwiązanie korzystne, bowiem urzędy zyskały przywilej eksterytorialności. Funkcjonowanie MSZ było jednak utrudnione. Zarówno premier Sikorski, jak i minister Zaleski bywali często w Paryżu, co komplikowało ich współpracę, a samemu ministrowi – kontakt z personelem⁷.

Wojna przyniosła poważne zmiany także w sytuacji polskich placówek dyplomatycznych. Już 1 września zamknięto poselstwo w Bratysławie, natomiast ewakuacja ambasady w Berlinie rozpoczęła się dwa dni później. Choć ambasadę w Moskwie zlikwidowano 17 września, jej personel i pracownicy innych polskich placówek dyplomatycznych w ZSRR opuścili Moskwę dopiero 10 października. Do 30 września pracowało poselstwo w Tallinie, do 5 października w Rydze, do 27 października poselstwo w Kownie⁸.

Przeprowadzenie zmian personalnych, zwłaszcza na stanowiskach kierowniczych, w tych placówkach dyplomatycznych, które zdołano utrzymać, było równie trudne jak w Centrali, a czasem nawet bardziej złożone. Pierwszym argumentem za pozostawieniem na stanowisku dotychczasowego dyplomaty były fachowość i doświadczenie, drugim, tak samo istotnym, neutralność kraju-gospodarza. Wiele państw uznawało istnienie Rzeczypospolitej i godziło się w związku z tym na dalszą działalność jej przedstawicielstw, ale zarazem pragnęło, by prowadzona była możliwie dyskretnie, zwłaszcza ze względu na nieustanną presję Niemiec na likwidację tych placówek. Próba zmiany kierownika, wiążąca się z koniecznością uzyskania dla nowego kandydata

---

⁶ H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, *op.cit.*, s. 39–40; W. Michowicz, *Organizacja polskiej służby dyplomatycznej w okresie II wojny światowej*, *op.cit.*, s. 20–22.

⁷ S. Zabiello, *Na posterunku we Francji*, *op.cit.*, s. 62–63.

⁸ Chargé d'affaires Chałupczyński wyjechał z Bratysławy do Budapesztu już wieczorem 1 września; H. Batowski, *Walka dyplomacji hitlerowskiej przeciw Polsce 1939–1945*, Wydawnictwo Literackie, Kraków–Wrocław 1984, s. 26–27; E. Kołodziej, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, *op.cit.*, s. 777–778; W. Michowicz, *Organizacja polskiej służby dyplomatycznej w okresie II wojny światowej*, *op.cit.*, s. 16–18, 29–30.

akceptacji strony przyjmującej (agrément dla ambasadora lub posła, a exequatur dla konsula), mogła oznaczać albo dalsze funkcjonowanie placówki bez zwierzchnika w odpowiedniej randze, albo nawet jej zamknięcie⁹.

Dotyczyło to przede wszystkim dwu państw neutralnych: Turcji i Belgii. W Ankarze Rzeczpospolitą reprezentował ambasador Michał Sokolnicki, niegdyś jeden z najbliższych współpracowników Piłsudskiego, a w Brukseli (akredytowany także w Luksemburgu) – poseł Michał Mościcki, syn byłego prezydenta RP. Minister Zaleski spełnił żądanie premiera i zawiadomił Sokolnickiego, że 1 stycznia 1940 r. zostanie zwolniony ze służby. Krok ten zbiegł się z decyzją strony tureckiej o wysłaniu do Angers przedwojennego ambasadora Turcji w Warszawie, Cemala Hüsnü Taraya. Zwolnienie Sokolnickiego poważnie zaniepokoiło tureckie MSZ, bowiem nacisk Niemiec, a prawdopodobnie i ZSRR, mógł kandydatowi na nowego ambasadora uniemożliwić uzyskanie agrément. Ambasador Taray, przybywszy w grudniu 1939 r. do Angers, spowodował z pomocą akredytowanego tam ambasadora Wielkiej Brytanii Howarda Kennarda cofnięcie tej decyzji. Sprawa odwołania Mościckiego była prostsza, gdyż sam miał zamiar odejść ze służby. Strona polska zatem nie próbowała nawet podejmować starań o agrément dla nowego posła w Brukseli, lecz 1 listopada 1939 r. mianowała chargé d'affaires ad interim Leona Litwińskiego, dotychczasowego radcę handlowego poselstwa.

Pośród reprezentantów Rzeczypospolitej w państwach sprzymierzonych oraz neutralnych, ale niepodatnych na naciski Rzeszy i ZSRR (jak Stany Zjednoczone), ze służby odszedł w tym czasie jedynie ambasador w Paryżu, Juliusz Łukaszewicz. Postrzegany był jako osobisty przyjaciel ministra Becka. Zdymisjonowano go 7 listopada 1939 r. Jego miejsce – jedynie jako chargé d'affaires ad interim – zajął Feliks Frankowski¹⁰.

⁹ H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, *op.cit.*, s. 43–44; K. Szczepanik, *Dyplomacja Polski 1918–2005*, *op.cit.*, s. 86.

¹⁰ H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, *op.cit.*, s. 44–46; T. Wyrwa, *Odbudowa władz Rzeczypospolitej w Paryżu i Angers*, *op.cit.*, s. 31; W. Michowicz, *Organizacja polskiej służby dyplomatycznej w okresie II wojny światowej*, *op.cit.*, s. 27–28. W literaturze przedmiotu można znaleźć informacje, że ambasadora RP w Waszyngtonie Jerzego Potockiego zdymisjonowano już 15 grudnia 1939 r. (*Polska służba zagraniczna po 1 września 1939 r.*, Londyn 1954, s. 65). W rzeczywistości nastąpiło to rok później, a jego następcą, Jan Ciechanowski, złożył listy uwierzytelniające dopiero 6 marca 1941 r.; H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, *op.cit.*, s. 234; E. Kołodziej, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, *op.cit.*, s. 813; W. Michowicz, *Organizacja polskiej służby dyplomatycznej w okresie II wojny światowej*, *op.cit.*, s. 36–37.

Nie odwołano natomiast ambasadora w Rzymie, zwolennika sanacji, generała Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego. Jego współpracownicy z tego okresu utrzymują, że zajął on lojalne stanowisko wobec nowej ekipy rządzącej. Polityczni oponenti ambasadora pomawiali go jednak o spiskowanie przeciw rządowi Sikorskiego, a nawet o tworzenie alternatywnego ośrodka władzy. Minister Zaleski stanowczo jednak przeciwstawiał się próbom zmiany w tej placówce, bowiem – przy całej życzliwości Włoch dla Polski – uzyskanie agrément dla nowego ambasadora było już wówczas niemożliwe.

Pozostali ambasadorowie i posłowie zatrzymali dotychczasowe funkcje. Należy jednak dodać, że choć wszyscy byli nominowani przez ministra Becka, żaden z nich nie był jawnym zwolennikiem sanacji, a niektórym, jak posłowi w Sofii Adamowi Tarnowskiemu, groziło nawet przed wrześniem 1939 r. zwolnienie ze służby. Wszyscy oni przyjęli lojalną postawę wobec nowych władz RP. W niektórych placówkach, na przykład w Waszyngtonie, doszło natomiast do zmian na niższych stanowiskach¹¹.

DZIEJE ZASOBU

Zarówno odbudowana na obczyźnie Centrala MSZ, jak i poszczególne placówki pracowały w miarę normalnie, w związku z czym wytworzyły stosunkowo bogatą dokumentację. Groźba agresji Niemiec na kolejne kraje spowodowała jednak konieczność ustalenia zasad postępowania ze zgromadzonymi dokumentami (zob. dok. nr 285 i 388). W pierwszych dniach lutego 1940 r. MSZ przesłało placówkom instrukcję ewakuacyjną. Akta zbędne z punktu widzenia bieżącego funkcjonowania znaleźć się miały w poselstwie w Oslo (ze Szwecji, Danii i Finlandii), w ambasadzie w Paryżu (z Belgii i Holandii), w poselstwie w Atenach (z Rumunii, Węgier i Bułgarii) i w konsulacie w Lyonie (ze Szwajcarii). Już na jesieni 1939 r. wywożono dokumenty z poselstw w Brukseli i Bernie. Podczas kampanii wojennej wiosną 1940 r. i później w 1941 r. tempo działań niemieckich zaskoczyło jednak stronę polską i w rezultacie Niemcy przejęli znaczną część akt poselstw w Kopenhadze

---

¹¹ J.M. Majchrowski, *Ulubieniec cezara. Bolesław Wieniawa-Długoszowski. Zarys biografii*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1990, s. 239–240. 243–244; H. Batowski, *Polska dyplomacja...*, s. 48–49; E. Kołodziej, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945, op.cit.*, s. 779.

i Belgradzie¹². W tej sytuacji w czerwcu 1940 r. władze RP nakazały niszczenie materiałów Centrali MSZ, ambasady i konsulatów polskich we Francji oraz dokumentów, które trafiły do ambasady w Paryżu z innych placówek. Wskutek tego prawie całkowitemu zniszczeniu uległy akta ministerstwa oraz ambasady w Paryżu, zachowała się natomiast duża część materiałów przechowywanych w konsulatach we Francji. Dokumenty z placówek w Rumunii, na Węgrzech i w Bułgarii przetransportowano pod koniec 1940 r. do Turcji, a następnie na Bliski Wschód. W 1943 r. dołączono do nich akta ambasady w Kujbyszewie. Wiosną 1945 r. rząd nakazał wszystkim resortom, również MSZ, zabezpieczenie szczególnie tych materiałów, których ujawnienie mogłyby szkodzić interesom Polski¹³.

Ostatecznie, po perypetiach wojennych, dokumenty te – zgodnie z zaleceniem Rady Ministrów z maja 1945 r. – trafiły w dużej mierze do Instytutu Historycznego im. gen. Sikorskiego w Londynie, który od roku 1965 r. nosi nazwę Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego, a także do zbiorów prywatnej instytucji Hoover Institution for War Revolution and Peace w Palo Alto w Kalifornii¹⁴. Sporo dokumentów, także z francuskiego okresu rządu gen. Sikorskiego, znajduje się w The National Archives w Londynie oraz w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Zasoby Archives du Ministère des affaires étrangères w Paryżu, zważywszy rozmiar zniszczeń poczynionych przez stronę francuską w czerwcu 1940 r., a także Biblioteki Polskiej w Paryżu, mają marginalne znaczenie. Ważna była kwerenda w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, gdzie zachował się między innymi raport końcowy ambasadora Józefa Lipskiego z jego misji w Berlinie (dok. nr 49).

W tomie umieszczono, prócz dokumentów wytworzonych przez MSZ i placówki dyplomatyczne, także materiały instytucji wojskowych, listy premiera Sikorskiego oraz relacje z okupowanej Polski.

Publikowanie dokumentów rozpoczęto już w czasie wojny. Władze Polski uczyniły to, kierując się względami propagandowymi. Wspomnieć należy przede wszystkim o tzw. Polskiej Białej Księdze, która ukazała się w trzech

¹² S.M. Nowinowski, *Ewakuacja Poselstwa RP z Belgradu w 1941 roku*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2004, nr 148, s. 104.

¹³ E. Kołodziej, *Rola polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych w latach 1939–1945*, *op.cit.*, s. 807–808.

¹⁴ W. Stępnia, *Archiwalia polskie w zbiorach Instytutu Hoovera Uniwersytetu Stanforda*, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 1997, *passim*.

językach: po francusku w marcu 1940 r. w Paryżu, potem po angielsku w Londynie (redaktorem wydania angielskiego był Władysław Kulski¹⁵) oraz, z prywatnej inicjatywy, po niemiecku – także w roku 1940 – w Bazylei¹⁶. Drugą z tych edycji przedrukowano w Nowym Jorku. Warto zaznaczyć, iż potoczne określenie publikacji urobiono od słów *Livre blanc polonais* zamieszczonych na opasce firmy Flammarion, wydawcy wersji francuskiej, które na okładce edycji angielskiej dodano do tytułu.

PODSTAWA WYBORU

Najwięcej dokumentów ogłoszonych w tym tomie pochodzi ze zbiorów trzech instytucji: Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego (IPMS), The National Archives w Londynie (TNA) oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN), gdzie dostępne są też zmicrofilmowane zespoły z kalifornijskiego Hoover Institution for War Revolution and Peace (HIWRP). Marginalne znaczenie miały natomiast kwerendy w dwu instytucjach paryskich: Archives du Ministère des affaires étrangères i Bibliotece Polskiej.

Zdecydowaną większość tekstów stanowią inedita, nie wydano bowiem dotychczas zbioru źródeł obrazującego dyplomatyczno-polityczną działalność władz RP na uchodźstwie. Światło dzienne ujrzały jedynie nieliczne, traktujące w większości o wrześniu 1939 r. Wybrane dokumenty można znaleźć w aneksach do monografii, jako ilustrację konkretnych kwestii, albo w zbiorach niedotyczących stricte stosunków dyplomatycznych.

Informacje o wcześniejszej publikacji umieszczono pod dokumentem, podając adres bibliograficzny w formie skrótu. Posłużono się następującymi skrótami:

---

¹⁵ H. Batowski, *Tak zwane „Księgi kolorowe” z r. 1939/40 i zawarte w nich materiały dotyczące Polski (Studium źródłoznawcze)*, w: *idem, Z polityki międzynarodowej XX wieku. Wybór studiów z lat 1930–1975*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1979, s. 318.

¹⁶ Należy przypomnieć, iż nie ukazała się oficjalna polskojęzyczna wersja księgi. W okupowanej przez Niemców Warszawie ogłoszono później skrócony wariant (Biała Księga zawierająca dokumenty dotyczące stosunków polsko-niemieckich i polsko-sowieckich w okresie 1933–1939, wydana przez Rząd Polski w marcu 1940), ale zawiera on znaczące uchybienia edytorskie.

- Archiwum polityczne* – Tadeusz Jędruszczak, Artur Leinwand (oprac.), *Archiwum polityczne Ignacego Paderewskiego*, t. 4: 1935–1940, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974
- Agonia pokoju* – Aneks C w: Henryk Batowski, *Agonia pokoju i początek wojny: sierpień–wrzesień 1939*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1984
- Dyplomata w Paryżu* – Waław Jędrzejewicz, Henryk Bułhak (red.), Juliusz Łukasiewicz, *Dyplomata w Paryżu 1936–1939*, Instytut Historii PAN, Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Warszawa 1995
- DPSR – *Documents on Polish-Soviet Relations 1939–1945*, t. 1: 1939–1943, Heinemann, London–Melbourne–Toronto 1961
- DDPPZ – Tadeusz Jędruszczak, Maria Nowak-Kiełbikowa (red.), *Dokumenty z dziejów polskiej polityki zagranicznej 1818–1939*, t. 2: 1933–1939, „Pax”, Warszawa 1996
- IKC – „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1939
- PBK – tzw. Polska Biała Księga, w wersjach językowych: francuskiej (*Les relations polono-allemandes et polono-soviétiques au cours de la période 1933–1939. Recueil de documents officiels*, Flammarion, Paris 1940), angielskiej (*Official Documents Concerning Polish-German and Polish-Soviet Relations 1933–1939. The Polish White Book*, Roy-Publishers, New York [1940]) i niemieckiej (*Die polnisch-deutschen und die polnisch-sowjetrussischen Beziehungen im Zeitraum von 1933 bis 1939. Dokumente und Urkunden zum Kriegsausbruch*, Basel 1940) o wspólnej numeracji dokumentów
- Prawdziwa historia* – Dariusz Baliszewski, Andrzej Krzysztof Kunert (oprac.), *Prawdziwa historia Polaków: ilustrowane wypisy źródłowe 1939–1945*, t. 1: 1939–1942, „Rytm”, Warszawa 1999
- Polska w polityce międzynarodowej* – Włodzimierz T. Kowalski (red.), *Polska w polityce międzynarodowej (1939–1945). Zbiór dokumentów 1939*, PIW, Warszawa 1989
- PSR – *Polish-Soviet Relations 1918–1943. Official Documents*, Polish Embassy, Washington 1943
- Rok 1939* – Teresa Skinder-Suchcitz, *Rok. 1939: polsko-brytyjska polityka morska*, „Adiutor”, Warszawa–Londyn 1997
- Sprawa polska* – Stefania Stanisławska (red.), *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów*, na prawach rękopisu, PISM, PWN, Warszawa 1965
- Watykan i Polska* – Marek Kornat (oprac.), *Watykan i Polska (1939–1944). W świetle dokumentów*, „Zeszyty Historyczne”, 157, Paryż 2006
- Zachód wobec granic* – dokumenty z września 1939 roku w: Henryk Batowski, *Zachód wobec granic Polski 1920–1940: niektóre fakty mniej znane*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1995

Źródła do dziejów – Józef Ryszard Szaflik, Romuald Turkowski (oprac.),
Źródła do dziejów Polski XIX i XX wieku, t. 4, cz. 1: *Lata 1939–1945*,
Wyższa Szkoła Humanistyczna, Pułtusk 2000

Nie przywoływano poprzednich edycji, jeśli są w nich jedynie fragmenty tekstów zamieszczonych w tomie.

Wszystkie dokumenty opublikowano na podstawie oryginałów przechowywanych w archiwach, rezygnując z wykorzystania wcześniejszych wydań. Dlatego też brak w tomie raportu końcowego ambasadora w Moskwie, gdyż oryginału nie udało się odnaleźć¹⁷.

UWAGI EDYTORSKIE

Dokumenty podano *in extenso*. Uporządkowano je chronologicznie, zrezygnowano z uwidaczniania cech kancelaryjnych, to jest stempli, pieczęci, informacji o liczbie egzemplarzy, formuły „za zgodność”. Usunięto elementy formularza, takie jak „Telegram szyfrowy wychodzący”, czy też „Poselstwo Rzeczypospolitej Polskiej”. Pozostawiono natomiast (lub umieszczono w przypisie, jeśli nie była to integralna część dokumentu) rozdzielnik, bowiem w sytuacji, gdy struktury państwa, także służba zagraniczna, zostały poważnie nadwyższone, może stanowić istotną informację. Zachowano oznaczenie klauzuli tajności. Nie rozwiązywano skrótów w tekście – czytelnik znajdzie ich rozwinięcie w odrębnym zestawieniu. Zrezygnowano z odnotowania, czy kopie lub egzemplarze danego dokumentu znajdują się w innych zespołach tej samej instytucji, bądź w innych archiwach.

Nagłówek każdego dokumentu, prócz numeru porządkowego, zawiera datę dzienną, sporadycznie miesięczną (wówczas dokument umieszczony jest na końcu danego miesiąca), a także informacje o wystawcy i odbiorcy. Jeśli wystawcami byli: minister, wyżsi urzędnicy centrali MSZ lub kierownicy polskich placówek dyplomatycznych, podawano funkcję, nie nazwisko.

Metryczka dokumentu zawiera dane o miejscu jego przechowywania (nazwy archiwum i zespołu, sygnaturę). Opis formalny zastosowano jedynie w nielicznych rękopisach. Nie podawano informacji, czy dokument opracowano na podstawie oryginalnego maszynopisu, czy jego kopii. Kilka dokumentów

---

¹⁷ Raport opublikowano wcześniej w wersjach obcojęzycznych, między innymi w PBK.

opublikowano z przechowywanych w archiwach odpisów wykonanych już w okresie powojennym (w latach 40.).

Dokumenty opatrzone dwoma rodzajami przypisów: liczbowymi i literowymi. Przypisy liczbowe objaśniające kwestie merytoryczne ograniczono do niezbędnego minimum. Zrezygnowano w nich z przywoływania literatury przedmiotu. Gdy w dokumencie podano funkcję pełnioną przez daną osobę, nie podając jej nazwiska, wprowadzono je do przypisu. Ze stosowania tej reguły zrezygnowano w odniesieniu do głów państw, szefów rządów, ministrów spraw zagranicznych i kierowników placówek dyplomatycznych. Informacje o stanowiskach zajmowanych przez wspomniane w dokumentach osoby umieszczono w indeksie nazwisk. Nie przekładano fragmentów tekstów w językach obcych.

Nie ingerowano w styl dokumentu. Uwidoczniono natomiast ingerencje (odręczne dopiski, komentarze) współczesne dokumentowi, oznaczając je odpowiednimi przypisami literowymi, które zastosowano też, by wskazać ułomności tekstu.

Przypisy literowe:

^a...^a tak w tekście,

^b...^b komentarz odręczny,

^c...^c odręczna poprawka w tekście lub dopisek,

^d...^d podkreślenie odręczne,

^e...^e zakreślone na marginesie,

^f...^f podpis odręczny,

^g...^g podpis nieczytelny,

^h...^h przekreślone,

ⁱ...ⁱ tekst nieczytelny,

^j...^j znak zapytania.

Oryginalne odnośniki oznaczano literami ^x, ^{xx} itd.

Poprawki ortograficzne ograniczono do niezbędnego minimum. Skorygowano (bez zaznaczania) jednoznaczne błędy literowe, ortograficzne oraz interpunkcyjne, zgodnie z zasadami pisowni obowiązującymi w 1939 r. Zachowano wielkie i małe litery. Nie ingerowano także w nieprawidłowości zapisu nazw własnych, podając jedynie – w sytuacjach wątpliwych – ich prawidłowe

brzmienie w przypisach. Pozostawiono spolszczone formy nazwisk (np. Benesz zamiast Beneš). Należyta pisownię uwzględniono w indeksie osobowym, a odnotowana w nim wersja oryginalna opatrzona została odsyłaczem do formy właściwej.

PODZIĘKOWANIA

Redaktor tomu dziękuje za wydatną pomoc udzieloną mu w trakcie kompletowania materiałów do niniejszego tomu panu dr. Andrzejowi Suchcitzowi, kierownikowi Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im gen. Sikorskiego, pani dyrektor Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku dr Iwonie Drąg-Kordze, pracownikom The National Archives w Londynie, Archiwum Akt Nowych w Warszawie (szczególnie dr. Krzysztofowi Smolanie), Archives du Ministère des affaires étrangères i Biblioteki Polskiej w Paryżu. W gronie osób służących pomocą i radą wyrazy wdzięczności należą się redaktorowi naczelnemu serii, prof. Włodzimierzowi Borodziejowi oraz prof. prof. Jerzemu Tomaszewskiemu, Stanisławowi Żerce, Bogdanowi Grzełowskiemu, Ewie Pałasz-Rutkowskiej i dr Andrzejowi K. Kunertowi.

Wojciech Rojek

LISTA DOKUMENTÓW

nr	data	tytuł–treść	strona
1.	1 września,	telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasad w Londynie i Paryżu Polecenie zawiadomienia rządów o agresji Niemiec na Polskę.	3
2.	1 września,	telegram szyfrowy dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych do ambasady w Paryżu Zaprzeczenie pogłosek o incydencie gliwickim.	3
3.	1 września,	nota ambasadora w Paryżu do premiera Francji Naleganie na natychmiastowe wypowiedzenie przez Francję wojny Niemcom.	4
4.	1 września,	raport ambasadora w Bukareszcie Relacja z rozmowy z rumuńskim ministrem spraw zagranicznych na temat stanowiska Rumunii wobec Polski.	5
5.	1 września,	komunikat PAT Polecenie złożenia przez posła w Kownie oświadczenia o poszanowaniu neutralności Litwy.	7
6.	1 września,	komunikat konsulatu generalnego w Lille Informacja dla emigrantów we Francji o formowaniu jednostek WP.	7
7.	1 września,	telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Démarche w sprawie odpowiedzialności Niemiec, rezerwa dyplomacji watykańskiej.	8
8.	2 września,	telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasad w Paryżu i Londynie [?] Informacja o rozmowie z ambasadorem radzieckim w sprawie możliwości dostaw.	9

LISTA DOKUMENTÓW

9.	2 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasad w Paryżu i Londynie	10
	Przebieg działań wojennych, potrzeba pomocy lotnictwa alianckiego.	
10.	2 września, telegram szyfrowy dyrektora Biura Personalnego do poselstwa w Sztokholmie	10
	Plan przejazdu Polskiej Misji Wojskowej do Francji.	
11.	2 września, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej	11
	Relacja z rozmowy z papieżem – przekazanie stanowiska Polski w sprawie odpowiedzialności Niemiec za wybuch wojny.	
12.	2 września, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie	11
	Informacje o napięciach w stosunkach niemiecko-włoskich.	
13.	3 września, telegram szyfrowy posła w Hadze	12
	Informacje o kłopotach technicznych z odbiorem szyfrowanych depech.	
14.	3 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu	13
	Francuskie ultimatum wobec Niemiec.	
15.	3 września, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie	13
	Informacje o prawdopodobnym udziale Włoch w inicjatywie pokojowej mocarstw zachodnich.	
16.	3 września, telegram szyfrowy dyrektora Biura Personalnego do konsulatu w Lille	14
	Polecenie opracowania problemu jeńców i dezertarów z armii niemieckiej.	
17.	3 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie	15
	Polecenie zakomunikowania brytyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych stanowiska Polski wobec propozycji konferencji pokojowej; informacja o działaniach wojennych.	
18.	3 września, telegram szyfrowy posła w Hadze	16
	Informacja o przetrzymywaniu konsula Korsaka przez władze Niemiec.	
19.	4 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie	16
	Prośba o przyspieszenie brytyjskiej i francuskiej pomocy dla Polski.	

LISTA DOKUMENTÓW

20.	4 września, telegram szyfrowy posła w Hadze Rozmowa z sekretarzem generalnym holenderskiego MSZ w sprawie agresji niemieckiej; wątpliwości co do wiarygodności informacji o bombardowaniu miast.	17
21.	4 [?] września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Hadze Informacja o proteście w sprawie bombardowania miast polskich; bezczynność lotnictwa Wielkiej Brytanii i Francji powoduje dalsze straty.	17
22.	4 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Wiadomości na temat ultimatum francuskiego i brytyjskiego; według sekretarza generalnego francuskiego MSZ nawet sojusznicy Rzeszy nie aprobują jej działań.	18
23.	4 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasad w Paryżu i Londynie Informacje o planowanych negocjacjach w Bukareszcie w sprawie zmiany dostarczanego paliwa.	19
24.	4 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasady w Londynie Możliwości transportowe kolei rumuńskich w związku z oczekiwanymi dostawami brytyjskimi.	20
25.	4 września, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Pogłoski o rozmowach francusko-włoskich.	20
26.	4 września, informacja ambasadora w Paryżu dla konsula generalnego w Lyonie Mianowanie konsula delegatem ambasadora do spraw organizacji oddziałów WP we Francji.	21
27.	4 września, notatka zastępcy podsekretarza stanu Rozmowa z posłem duńskim na temat perspektyw wojny na Bałtyku.	21
28.	4 września, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Rozmowa z sekretarzem stanu w sprawie niemieckich warunków zawarcia pokoju z Polską.	22
29.	4 września, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Stosunek papieża do konfliktu polsko-niemieckiego; dążenie Watykanu do zachowania neutralności.	23
30.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Podpisanie protokołu interpretacyjnego do polsko-francuskiego układu sojuszniczego.	26

LISTA DOKUMENTÓW

31.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Działania ambasadora w celu uzyskania pomocy wojskowej dla Polski.	27
32.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Trudności w kontaktach z Francuzami, ich niechęć do działań wojskowych na rzecz Polski.	28
33.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Relacja z rozmowy z francuskim ministrem spraw zagranicznych; informacja o pozytywnej ewolucji stanowiska Włoch.	29
34.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Rozmowy z politykami francuskimi, przygotowania do akcji wojskowej.	29
35.	5 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Działania polityków i wojskowych francuskich na rzecz Polski.	30
36.	6 września, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Proklamowanie przez USA neutralności, perspektywy zmiany stanowiska, stosunek do wojny w Europie.	31
37.	6 września, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie „Podwójna gra” Mussoliniego jest korzystna dla Niemiec.	31
38.	7 września, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie Obietnica spełnienia polskich postulatów w sprawie dostaw materiałów wojennych.	32
39.	7 września, telegram szyfrowy ambasadora w Berlinie (z Kopenhagi) do ambasadorów w Paryżu i Londynie Okoliczności opuszczenia placówki, informacja o pesymistycznych nastrojach Niemców.	33
40.	8 września, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Przekazanie depeszy ambasadora w Moskwie o reakcji ZSRR na wejście Wielkiej Brytanii do wojny oraz stanowisku wobec Polski.	34
41.	8 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Założenia polsko-francuskiego układu moratoryjnego.	35
42.	8 września, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Organizacja dostaw sprzętu i materiałów wojennych przez terytorium Rumunii.	36

LISTA DOKUMENTÓW

43.	9 września, polsko-francuska umowa wojskowa Umowa w sprawie formowania we Francji dywizji WP.	37
44.	9 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasad w Paryżu i Londynie Propozycja odpowiedzi Polski, Wielkiej Brytanii i Francji na deklaracje neutralności państw europejskich.	39
45.	9 września, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze Gra dyplomatyczna między ZSRR a Turcją.	40
46.	9 września, telegram szyfrowy ambasady w Ankarze Niemieckie deklaracje możliwości ugody z mocarstwami zachodnimi.	41
47.	9 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasady w Bukareszcie Kwestia tranzytu złota Banku Polskiego przez Rumunię, pożądana pomoc ambasady.	41
48.	10 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Starania o intensyfikację i przyspieszenie pomocy dla Polski.	42
49.	10 września, raport końcowy ambasadora w Berlinie Stosunki polsko-niemieckie przed wybuchem wojny, działania polityków europejskich mające na celu zachowanie pokoju, okoliczności opuszczenia ambasady i przejazdu do Danii.	43
50.	10 września, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Los konsulów w Niemczech; propozycja akredytowania dyplomatów przy poselstwie Szwecji w Berlinie dla ułatwienia obrony polskich interesów.	58
51.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Sugestia upoważnienia ambasadorów w Paryżu i Londynie do dysponowania kredytami francuskim i brytyjskim.	58
52.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Rozmowa z brytyjskim ministrem spraw zagranicznych na temat pomocy dla Polski, odmowa użycia lotnictwa brytyjskiego.	59
53.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Informacje na temat militarnych planów Francji.	60
54.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Sytuacja wojskowa na pograniczu francusko-niemieckim.	60

LISTA DOKUMENTÓW

55.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Prośba o potwierdzenie przez ambasadora amerykańskiego informacji o bombardowaniu celów cywilnych w Warszawie.	61
56.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Plany presji Francji na Wielką Brytanię w celu zaangażowania jej w akcję lotniczą w Polsce, informacje o rekonstrukcji rządu francuskiego.	62
57.	11 września, telegram szyfrowy ambasady w Rzymie Rozmowy włoskiego ministra spraw zagranicznych z posłami państw bałkańskich w sprawie planów Wielkiej Brytanii, przewidywania Włochów co do sytuacji po upadku Warszawy.	62
58.	11 września, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie „Mussolini intryguje wyraźnie w celu poróżnienia Anglii i Francji”.	63
59.	11 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do poselstwa w Sztokholmie Los konsulów niemieckich, zgoda na szwedzką opiekę nad interesami polskimi.	64
60.	11 września, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Informacja o odrzuceniu nacisków niemieckich w sprawie ułatwień militarnych.	64
61.	11 września, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Węgiersko-niemieckie rozmowy na temat „pretensji terytorialnych do Polski” i „propozycji pokojowej” Niemiec.	65
62.	11 września, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Napięcia w stosunkach słowacko-węgierskich, postawa Niemiec.	66
63.	11 września, telegram szyfrowy konsula generalnego w Ottawie „Generalny gubernator Kanady podpisał dzisiaj deklarację wojny z Niemcami”.	67
64.	12 września, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze Plany Francji na Bliskim Wschodzie, rokowania Turcji z mocarstwami zachodnimi.	67
65.	12 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Paryżu Rozpoczęcie wysyłania żołnierzy do Francji w związku z formowaniem dywizji WP.	68

LISTA DOKUMENTÓW

66.	12 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasady w Londynie	68
	„Terminy naszych płatności państwowych i publicznych nie będą mogły być dotrzymane”.	
67.	12 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasady w Bukareszcie	69
	Polecenie przygotowania ewakuacji do Rumunii specjalistów polskiego przemysłu zbrojeniowego.	
68.	12 września, telegram szyfrowy posła w Kownie	69
	Stosunek Litwy do Polski nie jest przyjazny, armia proponuje „odzyskanie Wilna”, brak zgody prezydenta.	
69.	12 września, telegram szyfrowy posła w Kownie	70
	Litwa, mimo nacisków Niemiec, zachowuje neutralne stanowisko wobec Polski.	
70.	13 września, pismo ambasadora w Paryżu do premiera Francji	71
	Opis sytuacji w Polsce, apel o udzielenie pomocy wojskowej.	
71.	13 września, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie	73
	Działania lotnictwa Wielkiej Brytanii i Francji.	
72.	13 września, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie	73
	Niemieckie starania o przejęcie należności przedsiębiorstw górnośląskich, propozycja przeciwdziałania.	
73.	13 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie	74
	Depesza prezydenta Mościckiego do prezydenta USA w sprawie bombardowania polskich miast.	
74.	13 września, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie	74
	Zastrzeżenia i sugestie Rumunii co do tranzytu złota Banku Polskiego.	
75.	14 września, notatka z rozmowy ambasadora w Londynie z brytyjskim ministrem spraw zagranicznych	75
	Ocena sytuacji w Polsce, możliwości dostaw, mobilizacji radzieckiej i ewentualnych planów pokojowych Niemiec.	
76.	14 września, list ambasadora w Londynie do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych	76
	Informacja o sytuacji w Polsce; apel o udzielenie efektywnej pomocy wojskowej.	

LISTA DOKUMENTÓW

77.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Radziecka mobilizacja wojskowa, spekulacje przedstawicieli państw zachodnich na temat możliwości wsparcia Polski przez ZSRR.	79
78.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Artykuły w prasie radzieckiej: rzekome powstanie w Małopolsce Wschodniej.	80
79.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Reakcje tureckie na radziecką mobilizację.	81
80.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Opinie posła czeskiego: neutralność ZSRR, brak pomocy dla Polski.	81
81.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Artykuł „Prawdy” na temat sytuacji w Polsce i jej przyczyn.	82
82.	14 września, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Możliwości transportowe kolei rumuńskich w związku z pomocą Zachodu dla Polski.	83
83.	15 września, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Zabiegi o udzielenie Polsce wsparcia lotniczego, negatywna odpowiedź ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii.	83
84.	15 września, okólnik ambasadora w Paryżu Zalecenia informowania o sytuacji w kraju.	84
85.	16 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasady w Moskwie Polecenie wyjaśnienia powodów opuszczenia terytorium RP przez ambasadora ZSRR.	85
86.	16 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Moskwie Polecenie naklonienia ambasadora ZSRR do powrotu na teren Polski.	85
87.	16 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Moskwie Polecenie uzyskania informacji na temat możliwości zakupów w ZSRR.	86

LISTA DOKUMENTÓW

88.	16 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Moskwie Polecenie wyjaśnienia okoliczności lądowania samolotów polskich na terytorium ZSRR.	86
89.	16 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Rokowania brytyjsko-radzieckie i brytyjsko-włoskie.	87
90.	16 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Działania armii francuskiej.	87
91.	16 września, raport szefa Polskiej Misji Wojskowej w Londynie Problemy z łącznością z krajem; działania strony brytyjskiej; współpraca Marynarki Wojennej i floty handlowej z Brytyjczykami; dostawy sprzętu wojskowego.	88
92.	16 września, telegram szyfrowy konsula generalnego w Ottawie Stosunek Kanady do werbunku ochotników do formowanej we Francji dywizji WP.	92
93.	17 września, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Przekroczenie granic RP przez oddziały radzieckie.	93
94.	17 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do konsulatu w Czerniowcach Polecenie poinformowania placówek dyplomatycznych o agresji radzieckiej.	94
95.	17 września, nota ambasadora w Londynie do ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Protest przeciw agresji ZSRR.	94
96.	17 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasad w Paryżu i Londynie Protest przeciw agresji radzieckiej, oczekiwanie reakcji aliantów.	95
97.	18 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do poselstw w Belgradzie, Budapeszcie i Sofii Polecenie zbadania stanowisk rządów w sprawie pomocy w ewakuacji żołnierzy polskich z Rumunii i Węgier.	96
98.	19 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasad w Paryżu i Londynie Informacja o ewakuacji władz naczelnych RP do Rumunii.	97

LISTA DOKUMENTÓW

---

99. 19 września, nota ambasadora w Londynie do ministra spraw zagranicznych
Wielkiej Brytanii 97
    Plany przeniesienia rządu do Francji.
100. 20 września, notatka z rozmowy ambasadora w Londynie z brytyjskim
ministrem spraw zagranicznych 98
    Sugestia skłonienia Rumunii do zgody na wyjazd inter-
    nowanych prezydenta i członków rządu.
101. 20 września, notatka z rozmowy ambasadora w Londynie z brytyjskim
ministrem spraw zagranicznych 99
    Propozycja zatrudnienia w Wielkiej Brytanii fachowców
    polskiego przemysłu lotniczego, zamiar odtworzenia
    części sił lotniczych.
102. 20 września, list ambasadora w Londynie do zastępcy
stałego podsekretarza stanu w FO 100
    Propozycja przeprowadzenia poboru Polaków z Wielkiej
    Brytanii i włączenia części Marynarki Wojennej w skład
    Royal Navy.
103. 20 września, nota szefa Polskiej Misji Wojskowej w Londynie do dowódcy
lotnictwa brytyjskiego 103
    Prośba o pomoc w ewakuacji polskiego personelu lot-
    niczego i sprzętu z krajów neutralnych.
104. 20 września, niepodpisana instrukcja 104
    Zasady współdziałania polskich misji wojskowych w Pa-
    ryżu i Londynie
105. 20 września, telegram szyfrowy posła w Sofii 106
    Warunki tranzytu uchodźców wojskowych przez Bułgarię.
106. 21 września, nota ambasadora w Paryżu do premiera Francji 106
    Uprawnienia podsekretarza stanu w Ministerstwie Skar-
    bu do prowadzenia rozmów w sprawie kredytów na cele
    obronne.
107. 23 września, okólnik ambasadora w Paryżu 107
    Status dyplomatyczny rządu RP we Francji.
108. 23 września, okólnik ministra spraw zagranicznych 108
    Instrukcja postępowania w wypadku cofnięcia uznania.
109. 23 września, list attaché wojskowego w Londynie do zastępcy stałego
podsekretarza stanu w FO 108
    Zgoda na podporządkowanie statków polskich rozkazom
    brytyjskim.

LISTA DOKUMENTÓW

110.	25 września, memorandum rządu polskiego Postulat przyznania ułatwień imigracyjnych uchodźcom wojskowym.	109
111.	26 września, szef Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu do ambasadora w Londynie Postulat zorganizowania komunikacji morskiej w celu ewakuacji uchodźców wojskowych z Bałkanów.	111
112.	28 września, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do posła w Hadze Prośba o przekazanie słownika szyfrowego w związku z natężeniem korespondencji.	112
113.	30 września, nota ambasadora w Londynie do ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Protest przeciw niemiecko-radzieckiemu układowi o przy- jaźni i granicach.	112
114.	30 września, nota ambasadora w Londynie do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych Notyfikacja zmiany na stanowisku prezydenta RP.	113
115.	30 września, raport konsula generalnego w Ottawie do ambasadora w Paryżu Reakcja Kanady na protest przeciw układowi niemiecko- radzieckiemu.	115
116.	30 września, raport ambasadora w Ankarze Reakcja Turcji na protest przeciw układowi niemiecko- radzieckiemu.	116
117.	30 września, nota posła w Tallinie do estońskiego ministra spraw zagranicznych Informacja o czasowym opuszczeniu Estonii i powie- rzeniu interesów RP poselstwu Wielkiej Brytanii.	117
118.	30 września, telegram szyfrowy posła w Teheranie Stanowisko Afganistanu wobec internowania władz na- czelnych RP w Rumunii.	118
119.	30 września, telegram szyfrowy posła w Rio de Janeiro Konsekwencje neutralności Brazylii dla werbunku ochot- ników do WP.	118
120.	30 września, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Polecenie uzyskania informacji w sprawie możliwości przesłania skarbów wawelskich do Watykanu.	119

LISTA DOKUMENTÓW

121.	wrzesień, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do poselstw w Hadze, Brukseli i Bernie Polecenie rozpoczęcia przygotowań do werbunku ochotników do armii polskiej we Francji	120
122.	wrzesień, okólnik szefa Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu Wytyczne w sprawie organizacji transportu uchodźców wojskowych i ochotników do armii polskiej we Francji.	120
123.	wrzesień, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do konsulatu generalnego w Ottawie Wytyczne w kwestii kanadyjskiego werbunku ochotników do armii polskiej we Francji.	122
124.	1 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie Polecenie poinformowania misji akredytowanych w Bukareszcie o zmianie na stanowisku ministra spraw zagranicznych.	123
125.	1 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie Informacja o dymisji rządu generała Składkowskiego.	123
126.	1 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie Nominacja Arciszewskiego na stanowisko komisarza rządu do spraw uchodźców.	124
127.	1 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Los konsulów z Prus Wschodnich.	124
128.	1 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do posła w Sofii Sugestia, by uchodźcy z Rumunii znaleźli czasowo schronienie w Bułgarii.	125
129.	1 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Zabiegi o wyjazd byłych członków władz naczelnych RP z Rumunii.	126
130.	2 października, nota ambasadora w Londynie do zastępcy podsekretarza stanu w FO Formowanie we Francji dywizji WP; zamiar odtworzenia sił lotniczych w Wielkiej Brytanii.	126
131.	2 października, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Informacja o możliwości werbunku do WP na terenie USA tylko obywateli polskich, konieczności wydania odezwy w sprawie programu i demokratycznego charakteru rządu.	127

LISTA DOKUMENTÓW

132.	2 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Rzymie Polecenie przekazania tamtejszej biblioteki PAU pod opiekę ambasady przy Stolicy Apostolskiej.	128
133.	2 października, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Konieczność przeniesienia siedziby PLL LOT do Lyddy w celu zachowania sprzętu i wznowienia działalności.	129
134.	2 października, telegram szyfrowy posła w Belgradzie do ambasad w Paryżu i Bukareszcie oraz poselstwa w Budapeszcie Ewentualna pomoc Jugosłowian dla uchodźców polskich; przychylne nastroje społeczeństwa.	130
135.	3 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Przekazanie informacji o zmianie na stanowisku prezydenta RP i o proteście przeciw układowi niemiecko-radzieckiemu.	131
136.	3 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do posła w Sztokholmie Zorganizowanie w Bernie centrali pomocy Polakom w Niemczech i na terenach okupowanych.	131
137.	3 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Pozytywne stanowisko strony rumuńskiej w kwestii wyjazdu z Rumunii członków byłych władz naczelnych RP.	132
138.	3 października, telegram szyfrowy ambasadora w Tokio Neutralne, mimo presji Niemiec, stanowisko Japonii wobec Polski.	133
139.	3 października, telegram szyfrowy posła w Oslo Stosunek Norwegii do zmian we władzach RP.	134
140.	3 października, pismo poselstwa w Meksyku do chargé d'affaires a. i. w Bogocie Reakcje państw Ameryki na powstanie rządu RP, dyrektywy postępowania w nowej sytuacji.	134
141.	4 października, raport ambasadora w Rzymie Informacja o włoskich obawach przed Niemcami oraz o stosunkach włosko-francuskich i włosko-brytyjskich.	136
142.	4 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Prośba o instrukcje w kwestiach technicznych w związku ze zmianami organizacyjnymi MSZ.	139

LISTA DOKUMENTÓW

143.	4 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Prośba o instrukcje w sprawie postępowania z inter- nowanymi w Rumunii byłymi posłami i senatorami RP.	140
144.	4 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Tallinie Polecenie natychmiastowego powrotu na placówkę.	140
145.	4 października, telegram szyfrowy posła w Teheranie Prośba o przesłanie listów uwierzytelniających; „sytuacja Iranu, który panicznie boi się ZSSR, bardzo drażliwa”.	141
146.	4 października, okólnik ministra spraw zagranicznych Dyplomaci będą przyjmowani w Angers bez koniecz- ności składania nowych listów uwierzytelniających.	141
147.	5 października, raport ambasadora w Londynie Pozytywna reakcja strony brytyjskiej na zmianę na sta- nowisku prezydenta RP.	142
148.	5 października, raport posła w Rydze Okoliczności cofnięcia uznania rządu polskiego; próby przeciwdziałania posłów Francji i Wielkiej Brytanii; nie- oficjalne informacje o presji ze strony ZSRR.	143
149.	5 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Sugestie w sprawie sposobu prezentowania okoliczności zerwania stosunków lotewsko-polskich.	146
150.	5 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do posła w Sofii Procedury podróży ochotników do armii polskiej we Francji.	147
151.	6 października, telegram szyfrowy ambasadora w Tokio Informacja o planach rządu Japonii zachowania dotych- czasowej formy stosunków z Polską.	148
152.	6 października, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Prośba o przekazanie funduszy umożliwiających wspar- cie uchodźców na Węgrzech.	148
153.	6 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie Polecenie skłonienia władz Rumunii do wysyłania na Zachód polskich uchodźców wojskowych w wypadku wkroczenia wojsk radzieckich.	149
154.	6 października, sprawozdanie szefa Polskiej Misji Wojskowej w Londynie Działania Misji: odbudowa lotnictwa, współpraca z Royal Navy, werbunek do armii polskiej.	149

LISTA DOKUMENTÓW

155.	6 października, raport ambasadora w Rzymie Przygotowania Włoch do wojny i związane z tym problemy; zabiegi władz włoskich w sprawie zawarcia pokoju.	152
156.	6 października, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Reakcje Watykanu na zmiany personalne we władzach naczelnych RP; plany wysłania nuncjusza; sugestie powrotu prymasa do Polski.	155
157.	7 października, telegram szyfrowy posła w Rio de Janeiro Pozytywna reakcja Brazylii na zmiany personalne we władzach naczelnych RP, zapowiedź kontynuacji dotychczasowych stosunków.	157
158.	7 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie Spodziewane zawarcie układu litewsko-radzieckiego, plany protestu.	157
159.	7 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Kownie Aprobata protestu przeciw układowi litewsko-radzieckiemu; zgoda na powrót części uchodźców do kraju.	158
160.	7 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do ambasady w Bukareszcie Zgoda Brytyjczyków na formalne przejęcie pozostałego w Rumunii złota Banku Polskiego.	159
161.	7 października, telegram szyfrowy posła w Belgradzie Sprecyzowanie warunków przyjęcia przez Jugosławię grupy uchodźców polskich.	159
162.	7 października, telegram szyfrowy posła w Atenach Obawy władz Banku Grecji wobec Banku Polskiego, sposoby przeciwdziałania.	160
163.	7 października, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie przekazujący telegram szyfrowy z Aten Konieczność szybkiej ewakuacji uchodźców polskich z Grecji.	161
164.	7 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady przy Stolicy Apostolskiej Polecenie zbadania stanowiska Watykanu w sprawie przechowania skarbów wawelskich.	161

LISTA DOKUMENTÓW

---

165. 8 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Atenach 162
Polecenie przyspieszenia ewakuacji uchodźców wojskowych z Grecji.
166. 8 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady przy Stolicy Apostolskiej 162
„Proszę sugerować Prymasowi wysłanie listu do Prymasa Hiszpanii celem pozyskania wpływu tamtejszego duchowieństwa w sensie dla nas przychylnym”.
167. 9 października, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 163
Zgoda Watykanu na przyjęcie skarbcza wawelskiego na wyłączną odpowiedzialność strony polskiej.
168. [przed 10 października], memorandum złożone w brytyjskim ministerstwie spraw zagranicznych 163
Prawa Polski do Wileńszczyzny.
169. 10 października, instrukcja rządu dla placówek zagranicznych 165
Wytyczne w sprawie prowadzonych przez placówki działań informacyjnych i propagandowych.
170. 10 października, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie 167
Krytycyzm rządu i opinii publicznej wobec braku zdecydowania Wielkiej Brytanii w sprawie pokojowej oferty Niemiec.
171. 10 października, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie do ambasadorów w Waszyngtonie, Paryżu i Londynie 168
Prośba o uzyskanie dla uchodźców pomocy Amerykańskiego Czerwonego Krzyża.
172. 10 października, telegram szyfrowy posła w Atenach 168
Prośba o materialne wsparcie ewakuacji uchodźców wojskowych do Francji.
173. 10 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do poselstwa w Atenach 169
Wyjaśnienia w sprawie statusu Banku Polskiego, który podjął działalność za granicą.
174. 11 października, sprawozdanie z rozmowy ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii 170
Nadzieje Brytyjczyków na poprawę stosunków z ZSRR; kwestia współpracy wojskowej; plany powołania instytucji zajmującej się uchodźcami.

LISTA DOKUMENTÓW

---

175. 11 października, sprawozdanie z rozmowy ministra spraw zagranicznych z premierem Wielkiej Brytanii 172
 Sytuacja międzynarodowa; analiza polityki radzieckiej oraz działań Niemiec na froncie zachodnim.
176. 11 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Sztokholmie 173
 Kwestie pomocy dla jeńców wojennych oraz ludności cywilnej w kraju.
177. 11 października, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 174
 Konieczność bieżącego informowania prasy watykańskiej i włoskiej przez stronę polską.
178. 11 października, telegram szyfrowy posła w Atenach 175
 Spodziewane żądanie Niemiec sekwestru polskich statków w portach neutralnych.
179. 11 października, telegram szyfrowy posła w Helsinkach przekazujący telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie 175
 Okoliczności wyjazdu personelu placówek polskich z ZSRR.
180. 11 października, telegram szyfrowy posła w Oslo 176
 Kraje skandynawskie zamierzają wystosować apel do ZSRR o respektowanie neutralności Finlandii.
181. 11 października, okólnik ministra spraw zagranicznych 177
 Polecenie przeciwstawiania się stosowaniu przez prasę zagraniczną określenia „rozbiór Polski”.
182. 12 października, sprawozdanie z rozmowy ministra spraw zagranicznych i ambasadora w Londynie z ministrem spraw zagranicznych i premierem Wielkiej Brytanii 177
 Postawa Wielkiej Brytanii wobec konfliktu polsko-niemieckiego; aprobata strony brytyjskiej dla polemiki ambasadora z Lloydem George'em.
183. 12 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie 179
 Informacja o wysłaniu do Rumunii delegata francuskiego Ministerstwa Pracy do spraw polskich uchodźców.
184. 12 października, raport posła w Hadze 180
 Przeważający w Holandii zamiar utrzymania stosunków z RP w dotychczasowej formie.

-
185.	12 października, raport posła w Hadze Według byłego premiera Holandii w przyszłości nie będzie miejsca dla polityki prowadzonej z pozycji siły; Polska nie może liczyć na utrzymanie przedwojennych granic.	182
186.	12 października, raport ambasadora w Tokio Polityka zagraniczna USA: wyraźne nastawienie antyniemieckie, usztywnienie stanowiska wobec Japonii.	184
187.	12 października, instrukcja dla biur prasowych Określenie zadań biur: wyjaśnianie powodów klęski, podkreślanie bohaterskiej walki, informowanie o nieprzestrzeganiu przez Niemcy zasad wojny i powołaniu rządu jedności narodowej.	186
188.	13 października, raport ambasadora w Rzymie Obawy przed wpływami radzieckimi; dyplomaci w Rzymie podzielają polski punkt widzenia na stosunki niemiecko-radzieckie.	190
189.	13 października, nota posła w Kownie do litewskiego ministra spraw zagranicznych Protest przeciw układowi litewsko-radzieckiemu.	193
190.	13 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Ambasador Stanów Zjednoczonych pozostaje akredytowany przy rządzie RP, sugestia przyspieszenia przybycia nuncjusza.	194
191.	13 października, telegram szyfrowy posła w Hadze Sprawa rozliczeń międzynarodowych, rola Francji.	195
192.	14 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Plany wyjazdu do Warszawy niektórych urzędników poselstwa Szwecji.	196
193.	14 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie „Uważam za nieodzowne rychłe i jasne ustalenie sytuacji prawnej obecnego Naczelnego Wodza”.	197
194.	14 października, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu do ambasady w Bukareszcie Zgoda na sprzedaż części złota Banku Polskiego, instrukcja zabezpieczenia reszty.	197

LISTA DOKUMENTÓW

---

195. 14 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Atenach 198
Polecenie uzyskania zgody MSZ Grecji na udzielanie wiz polskim uchodźcom wojskowym.
196. 15 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Kownie 199
Formalną przyczyną opuszczenia placówki może być nie „wkroczenie wojsk litewskich na terytorium Rzeczypospolitej”, a jedynie „bolszewizacja Litwy”.
197. 15 października, telegram szyfrowy posła w Teheranie 199
Sugestia zainicjowania na terenie Iranu antyradzieckiej współpracy wywiadowczej z Francuzami i Brytyjczykami.
198. 15 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Bernie 200
Kwestia akredytacji przy rządzie RP dyplomatów państw będących w stanie wojny z Niemcami i neutralnych..
199. 16 października, nota ambasadora w Londynie do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych 201
Prośba o przekazanie informacji o zmianie na urządzie prezydenta RP dominium brytyjskim i Irlandii.
200. 16 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 202
Konieczność zorganizowania w Paryżu centrali prasowo-informacyjnej.
201. 16 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 202
Konieczność zmiany decyzji w sprawie pozostawiania w Szwecji dyplomatów akredytowanych dotychczas w ZSRR.
202. 16 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 203
Brak poparcia Francji dla ewentualnych propozycji pokojowych krajów skandynawskich.
203. 16 października, meldunek attaché wojskowego w Londynie do dowódcy lotnictwa 204
Rozmowy w sprawie odtworzenia w Wielkiej Brytanii części lotnictwa polskiego.
204. 17 października, list premiera RP do premiera Francji 206
Formowanie jednostek wojskowych, zasady współpracy, rola komisji międzysojuszniczej.

LISTA DOKUMENTÓW

---

205. 17 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do komisarza rządu dla spraw uchodźców 207
Rozszerzenie zakresu kompetencji urzędu na terytorium Węgier i Jugosławii.
206. 17 października, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 208
Papieskie plany pomocy ofiarom wojny.
207. 17 października, telegram szyfrowy posła w Oslo 209
Porządek obrad konferencji państw skandynawskich.
208. 18 października, raport posła w Meksyku 210
Działania wywiadu niemieckiego w Meksyku i przeciwdziałania wywiadów państw zachodnich; propagandowe zabiegi prasowe krajów sprzymierzonych i USA.
209. 19 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Sztokholmie 213
Decyzja w sprawie powrotu do służby pracowników placówek w ZSRR i państwach bałtyckich.
210. 20 października, raport posła w Kownie 214
Okoliczności wyjazdu poselstwa z Litwy, historia relacji polsko-litewskich, sytuacja na Wileńszczyźnie, internowanie oddziałów polskich, naciski ZSRR, układ litewsko-radziecki, próba zabezpieczenia interesów polskich.
211. 20 października, notatka z rozmowy radcy ambasady w Paryżu z posłem Litwy 226
Informacja o niezgodnieniu z rządem wyjazdu posła z Kowna, propozycja wysłania na Litwę delegata polskiego.
212. 20 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 227
Nieoficjalne działania sanatorów w Rumunii: tworzenie struktur do akcji przeciw okupantom.
213. 20 października, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie 228
Prośba o dementi wiadomości o rezygnacji Polski z ziem okupowanych przez ZSRR.
214. 20 października, telegram szyfrowy konsula generalnego w Ottawie 228
Negatywne stanowisko władz kanadyjskich wobec formowania w Kanadzie oddziałów WP.
215. 20 października, depesza szyfrowa attaché wojskowego w Londynie 229
Prośba brytyjskiego Ministerstwa Wojny o wyjaśnienie kwestii rzekomego używania przez oddziały polskie pocisków z gazem bojowym.

-
216.	[po 20 października], sprawozdanie dyrektora Departamentu Konsularnego Przebieg ewakuacji pracowników ministerstwa spraw zagranicznych.	231
217.	21 października, nota ambasadora w Londynie do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych Protest przeciw plebiscytom na okupowanych terenach organizowanym przez władze radzieckie.	237
218.	21 października, nota ambasadora w Londynie do zastępcy stałego podsekretarza stanu w FO Prośba, by Brytyjczycy sprecyzowali zasady odtwarzania polskiego lotnictwa w Wielkiej Brytanii	238
219.	21 października, relacja ambasadora w Tokio Rozmowa z ambasadorem USA: zapowiedź nieustępliwej polityki USA wobec Japonii; ostrzeżenie przed niebezpieczeństwem radzieckim.	239
220.	21 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Pytanie o wytyczne w sprawie dalszych losów pracowników polskich placówek dyplomatycznych w ZSRR i krajach bałtyckich.	242
221.	21 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do konsulatu w Jerozolimie Dementi w sprawie zarzutów o nieprzyjmowanie Żydów do armii polskiej.	243
222.	22 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Polecenie zniechęcenia Watykanu do ewentualnego wysłania nuncjusza do Warszawy.	244
223.	23 października, telegram szyfrowy posła w Kownie (ze Sztokholmu) Uzasadnienie zamknięcia placówki.	244
224.	23 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Budapeszcie Polecenie wyjaśnienia, czy strona węgierska zamierza odesłać internowanych wojskowych do Polski.	246
225.	23 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Konieczność skłonienia Francuzów i Brytyjczyków do przyznawania wiz docelowych, co umożliwi Szwedom wydawanie uchodźcom wojskowym wiz tranzytowych.	246

LISTA DOKUMENTÓW

---

226. 23 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Waszyngtonie 247
 Cel i charakter misji generała Hallera udającej się do USA.
227. 24 października, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 248
 Odstąpienie Watykanu od zamiaru wysłania nuncjusza do Warszawy.
228. 24 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 248
 do posła w Sztokholmie
 Polecenie skłonienia Szwedów do interwencji u władz Niemiec, by zezwalały osobom wracającym z terenów okupacji radzieckiej na przekraczanie linii demarkacyjnej.
229. 24 października, informacja posła w Kownie (ze Sztokholmu) 249
 Okoliczności przejmowania Wileńszczyzny przez stronę litewską, postępująca sowietyzacja Litwy, poprawny stosunek Litwinów do uchodźców polskich.
230. 24 października, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do 251
 poselstwa w Rio de Janeiro
 Powołanie Polskiego Biura Pomocy Jeńcom i Ofiarom Wojny, sugestia uzyskania dla tej instytucji wsparcia finansowego w Brazylii.
231. 24 października, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 252
 Rozmowa z nuncjuszem na temat jego rzekomego wyjazdu do Warszawy.
232. 24 października pismo naczelnika Wydziału Konsularnego poselstwa 252
 w Meksyku do konsula generalnego w Nowym Jorku
 Informacja o regułach imigracyjnych obowiązujących w krajach Ameryki Łacińskiej.
233. 26 października, pismo sekretarza generalnego do konsula generalnego 254
 w Ottawie
 Rozmowy na temat zaciągu ochotników do WP są przedwczesne.
234. 26 października, notatka z rozmowy posła w Bernie 255
 z delegatem Litwy do Ligi Narodów
 Informacje o okupacji Wileńszczyzny, prośba o instrukcje w sprawie pożądanej formy kontaktów z dyplomatą litewskim.

-
235.	26 października, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Nastroje w Watykanie, próby łagodzenia negatywnego stanowiska Niemiec do Kościoła w Polsce, nadzieja na rozpoczęcie akcji charytatywnej.	256
236.	27 października, nota ambasadora w Londynie złożona brytyjskiemu ministrowi spraw zagranicznych Protest przeciw wcieleniu do Rzeszy okupowanego terytorium RP.	257
237.	27 października, list ministra spraw zagranicznych do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych Krytyka fragmentu przemówienia Halifaxa dotyczącego radzieckiej inwazji na Polskę.	258
238.	27 października, raport ambasadora w Rzymie Odchodzenie Włoch od formalnej neutralności i zacieśnianie stosunków z Niemcami.	261
239.	28 października, telegram szyfrowy ambasadora w Tokio Dążenie Japonii do uregulowania sytuacji w Chinach, złagodzenie kursu antyradzieckiego mimo planów rozprawy z ZSRR na Dalekim Wschodzie.	263
240.	28 października, pismo pułkownika Jana Kowalewskiego do premiera Sytuacja uchodźców w Rumunii; analiza zamiarów Niemiec i ZSRR wobec Polski; spekulacje, że Rosjanie mogliby poprzeć Polskę w granicach etnograficznych.	265
241.	28 października, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Prośba o instrukcję w sprawie postępowania z uchodźcami wojskowymi.	267
242.	28 października, telegram szyfrowy posła w Teheranie Żądanie funduszy na dalsze prowadzenie operacji wywiadowczych przeciw ZSRR.	268
243.	29 października, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Poglądy Watykanu na temat sytuacji międzynarodowej.	268
244.	31 października, notatka z rozmowy ministra spraw zagranicznych z posłem Litwy w Paryżu Litwa a relacje niemiecko-radzieckie; apel o unormowanie stosunków z Polską; sugestia ministra odtworzenia stosunków dyplomatycznych.	269
245.	31 października, notatka naczelnika Wydziału Konsularnego Analiza stosunku RP do Czechosłowacji w latach 1938–1939.	271

LISTA DOKUMENTÓW

246.	31 października, okólnik ministra spraw zagranicznych Przeniesienie siedziby rządu do Angers; sugestia kierowania tam dyplomatów.	272
247.	2 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Zgoda Wielkiej Brytanii na odstąpienie od blokady Niemiec warunkiem amerykańskiej pomocy humanitarnej dla Polaków.	273
248.	2 listopada, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Spotkanie radcy ambasady z papieżem: podziękowanie za wzmianki o Polsce w encyklice; negatywny stosunek Stolicy Apostolskiej do nazizmu i bolszewizmu; kwestia pomocy humanitarnej.	273
249.	2 listopada, raport posła w Bernie Rozmowa z dyplomatą litewskim: sytuacja na Litwie, zapowiedź jej liberalnego stosunku do ludności polskiej.	277
250.	3 listopada, raport posła w Helsinkach Zmiany stosunku Finlandii do Polski, Niemiec i ZSRR.	278
251.	3 listopada, meldunek szefa Polskiej Misji Wojskowej w Londynie Stosunek brytyjskiej opinii publicznej do spraw polskich; brak stanowiska wobec agresji ZSRR; polska akcja objaśniająca kampanię wrześniową.	283
252.	3 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do konsulatu generalnego w Ottawie Polecenie wstrzymania rozmów na temat werbunku oraz formowania oddziałów WP.	286
253.	4 listopada, raport ambasadora w Tokio Pogarszające się stosunki USA–Japonia; trudności obywateli amerykańskich w Chinach; rokowania w sprawie nowego traktatu handlowego	286
254.	4 listopada, list szefa Sztabu Naczelnego Wodza do szefa Polskiej Misji Wojskowej w Londynie Powierzenie ambasadzie przygotowań do wizyty premiera w Londynie.	288
255.	4 listopada, pismo radcy ambasady w Moskwie do ambasadora Prośba o zgodę na wypłatę wynagrodzeń za okres po opuszczeniu ZSRR.	289
256.	4 listopada, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Zapowiedź Sekretariatu Stanu przekazania Polakom pomocy humanitarnej.	290

LISTA DOKUMENTÓW

257.	4 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Ochłodzenie stosunków amerykańsko-radzieckich oznaczające wsparcie aliantów przez USA.	290
258.	5 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych Stan stosunków polsko-litewskich, polecenie utrzymania ich poprawnej formy w kraju akredytowania.	291
259.	5 listopada, raport posła w Kownie Społeczność polska na Litwie w czasie kampanii wrześniowej; opieka nad uchodźcami; brak pomocy materialnej z kraju; następstwa układu litewsko-radzieckiego.	292
260.	5 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Oświadczenie byłego premiera: dementi wiadomości o próbach nawiązania kontaktu z Niemcami.	299
261.	6 listopada, telegram szyfrowy konsula generalnego w Harbinie Społeczność polska w Harbinie, stosunek do werbunku ochotników do oddziałów WP.	300
262.	6 listopada, telegram szyfrowy chargé d'affaires w Szanghaju Posłowi Chin polecono wyjazd do Angers.	302
263.	6 listopada, niepodpisana notatka o armii polskiej Niedostateczne podstawy prawne, postulat zmiany umów i dokonania niezbędnych ustaleń.	302
264.	7 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie Konflikt między rumuńską Polonią a internowanymi politykami; sugestie odpolitycznienia akcji pomocy uchodźcom.	307
265.	7 listopada, telegram szyfrowy posła w Helsinkach Fińskie plany wzorowania się na państwach skandynawskich w sprawie stosunków dyplomatycznych z Polską; niepokój z powodu przeciągających się rokowań w Moskwie.	308
266.	7 listopada, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Zatrzymywanie przez stronę węgierską uchodźców wojskowych z polskimi paszportami.	308
267.	7 listopada, raport konsula generalnego w Ottawie Organizacja pracy placówki; akcja propagandowa; życzliwy stosunek społeczeństwa i władz, wsparcie materialne; zaangażowanie Kanady w wojnę; sytuacja polityczna.	309
268.	7 listopada, raport ambasadora w Tokio Działania propagandowe ambasady.	314

LISTA DOKUMENTÓW

269.	8 listopada, telegram szyfrowy posła w Hadze Stanowisko rządu Holandii: Polska zachowała swe suwerenne prawa.	321
270.	8 listopada, telegram szyfrowy posła w Kopenhadze Dwuznaczna postawa Danii w kwestii wysłania posła do Angers.	321
271.	8 listopada, telegram szyfrowy posła w Lizbonie Próba wyjaśnienia stanowiska Portugalii w kwestii wysłania posła do Angers.	322
272.	9 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Konieczność uzyskania zgody Wielkiej Brytanii na przewóz pomocy humanitarnej przez blokadę.	323
273.	9 listopada, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Interwencja w sprawie wstrzymania przez Węgrów wyjazdów uchodźców na Zachód.	323
274.	9 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Stosunek władz brytyjskich do belgijsko-holenderskiej mediacji pokojowej.	324
275.	9 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Budapeszcie Konieczność nacisku na rząd węgierski w sprawie wiz dla uchodźców.	325
276.	9 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie Potrzeba brytyjskiej i francuskiej démarche w Budapeszcie w sprawie wiz dla uchodźców polskich.	325
277.	9 listopada, telegram szyfrowy posła w Atenach Rezultatem presji na rząd grecki ponowne wydawanie wiz polskim uchodźcom.	326
278.	9 listopada, telegram szyfrowy sekretarza generalnego do poselstwa w Brukseli Stwierdzenie nieważności działań prawnych okupanta związanych z obrotem gospodarczym.	327
279.	9 listopada, telegram szyfrowy sekretarza generalnego do konsulatu w Jerozolimie „Należy przyjmować pomoc angielską w przesyłaniu Polaków do Anglii”.	327

LISTA DOKUMENTÓW

---

280. 9 listopada, telegram szyfrowy posła w Teheranie 328
 Konieczność wyjaśnienia stanu stosunków dyploma-
 tycznych z Afganistanem.
281. 10 listopada, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 329
 Żądanie likwidacji polskich placówek na Łotwie; sugestia
 starań o wsparcie Stanów Zjednoczonych w ewakuacji
 uchodźców.
282. 10 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 330
 Brytyjski parlament ocenia negatywnie politykę prowa-
 dzoną przez Belgię i Holandię.
283. 10 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 330
 Pozytywny stosunek Wielkiej Brytanii do polskiej oceny
 belgijsko-holenderskiej mediacji pokojowej; informacje
 o przebiegu brytyjsko-francuskiej konsultacji w tej
 sprawie.
284. 10 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie 331
 Poparcie króla Rumunii dla belgijsko-holenderskiej
 oferty mediacji pokojowej.
285. 10 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych 332
 Wytyczne postępowania z zasobami archiwalnymi pla-
 cówek w razie agresji Niemiec na kraj akredytowania.
286. 11 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 332
 Projekt brytyjskiej odpowiedzi na belgijsko-holenderską
 ofertę mediacji pokojowej.
287. 11 listopada, raport posła w Rydze 334
 Stosunek Łotwy do Polski, Niemiec i ZSRR, sytuacja
 w kraju.
288. 11 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 343
 Naciski Łotwy na Wielką Brytanię, by polski chargé
 d'affaires opuścił Rygę.
289. 11 listopada, aide-mémoire ambasady w Paryżu 343
 Sugestia wywarcia presji na Węgry w sprawie wiz dla
 uchodźców wojskowych.
290. 11 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie 344
 Informacje uciekinierów z terenu okupacji radzieckiej na
 temat sytuacji w kraju.

-
291. 11 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Waszyngtonie 345
Sugestia władz amerykańskich, by pawilon polski na wystawie międzynarodowej był otwarty także w roku 1940.
292. 12 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Teheranie 346
Propozycja strony brytyjskiej współpracy wywiadowczej na Środkowym Wschodzie; polecenie nawiązania kontaktów.
293. 14 listopada, notatka z rozmowy premiera z brytyjskim ministrem koordynacji obrony narodowej 347
Kwestie współpracy militarnej, ewakuacji uchodźców wojskowych, reprezentanta RP w Najwyższej Radzie Wojennej, współdziałania w odbudowie lotnictwa polskiego.
294. 14 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Waszyngtonie 349
Wyjazd do Stanów Zjednoczonych misji generała Hallera, cele i skład.
295. 14 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie 350
Opozycja w Niemczech przeciw inwazji na Holandię; dążenie do przywrócenia komunikacji kolejowej Rzeszy z Rumunią.
296. 14 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie 351
Informacje ze źródeł żydowskich o wzrastającym terrarze radzieckim.
297. 14 listopada, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 352
Sytuacja materialna uchodźców polskich; konieczność kontynuowania akcji charytatywnej; obostrzenia wizowe.
298. 14 listopada, telegram szyfrowy posła w Belgradzie do poselstwa w Budapeszcie 353
W decyzjach wizowych konieczne uwzględnienie stanowiska nie tylko Węgier, ale i Niemiec.
299. 14 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Bukareszcie 353
Przedstawicielstwa państw neutralnych w Angers.

-
300.	15 listopada, notatka z rozmowy premiera z brytyjskim ministrem do spraw dominiów	354
	Kwestia werbunku w Kanadzie ochotników do armii polskiej.	
301.	15 listopada, notatka z rozmowy premiera z brytyjskim ministrem lotnictwa	355
	Ustalenia związane z odbudową lotnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii.	
302.	15 listopada, notatka z rozmowy premiera z brytyjskim ministrem wojny	357
	Współpraca polskich oddziałów z armiami sojuszniczymi: możliwość zdobycia części środków w Stanach Zjednoczonych i zatrudnienia Polaków w brytyjskim przemyśle wojennym.	
303.	15 listopada, notatka z rozmowy premiera z szefem brytyjskiego Imperialnego Sztabu Generalnego	358
	Odbudowa polskich sił zbrojnych, aspekty polityczne tych działań.	
304.	15 listopada, notatka z rozmowy ambasadora w Londynie z brytyjskim ministrem spraw zagranicznych	360
	Niemieckie propozycje pokojowe sprzed wojny; postępowanie Niemców na obszarach okupowanych.	
305.	15 listopada, raport radcy ambasady w Bukareszcie do premiera	361
	Sprawozdanie z przejścia władz naczelnych RP na terytorium Rumunii oraz z internowania.	
306.	15 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie	369
	Niejednoznaczne stanowisko Niemiec w kwestii „granic zachodnich polskiego obszaru administracyjnego ich okupacji”, podejrzenia o chęć sformowania kolaboracyjnego rządu.	
307.	15 listopada, notatka naczelnika Wydziału Konsularnego dla ministra	370
	Powstanie i skład personalny Czechosłowackiego Komitetu Narodowego.	
308.	15 listopada, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do posła w Sztokholmie	371
	Polecenie uzyskania zgody na przejęcie przez Szwecję – w razie agresji – opieki nad interesami polskimi w Belgii i Holandii.	

309. 16 listopada, notatka z rozmowy premiera z brytyjskim ministrem zaopatrzenia 372
Kwestie zatrudnienia w przemyśle brytyjskim polskich specjalistów oraz materiałowego wsparcia odtwarzanej armii polskiej.
310. 16 listopada, uwagi ambasadora w Londynie do notatki z rozmowy premierów Polski i Wielkiej Brytanii 373
Strona brytyjska oświadcza, że zamierza prowadzić wojnę aż do zwycięstwa nad hitleryzmem; aprobatą Brytyjczyków dla sceptycznych opinii o organizacyjnej sprawności ZSRR.
311. 16 listopada, raport konsula w Czerniowcach 374
Poparcie dążeń Ukraińców do uzyskania w Rumunii stanowisk senatorów; naleganie Ukraińców na stworzenie, prócz antyradzieckiego, wspólnego frontu antyniemieckiego.
312. 16 listopada, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 376
Sugestie Szwecji, by nie zwracać się do niej o przejęcie opieki nad interesami polskimi.
313. 16 listopada, telegram szyfrowy konsula w Jerozolimie 377
Przychylność władz francuskich w Syrii wobec transportów ochotników do armii polskiej.
314. 16 listopada, raport Edmunda Charaszkiwicza 378
Współpraca wywiadowcza z Brytyjczykami.
315. 16 listopada, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 382
Akcja charytatywna Watykanu odroczone w oczekiwaniu na wyniki zabiegów dyplomatycznych w Berlinie; przekonanie, że bez klęski Niemiec niemożliwy będzie sprawiedliwy pokój.
316. 16 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie 382
Rozmowa z prezydentem USA: sugestia, by w działalności charytatywnej korzystać ze wsparcia Amerykańskiego Czerwonego Krzyża.
317. 17 listopada, raport ambasadora w Rzymie 383
Sytuacja we Włoszech: wzrost prestiżu Mussoliniego; poszukiwanie kontaktu z mocarstwami zachodnimi; negatywna postawa wobec ZSRR; próby utrzymania wpływów na Bałkanach.

-
318.	18 listopada, notatka z rozmowy ambasadora w Londynie z wysokim komisarzem Kanady Pozytywne nastawienie władz Kanady do zaciągu ochotników polskich.	390
319.	18 listopada, depesza szyfrowa podsekretarza stanu do ambasadora w Waszyngtonie Polecenie oświadczenia w Departamencie Stanu, że pretensje Niemiec do statków polskich w portach amerykańskich są bezpodstawne.	390
320.	18 listopada, polsko-brytyjska umowa flotowa (z protokołem) Umowa dotycząca formowania i zasad funkcjonowania polskiej marynarki w Wielkiej Brytanii.	391
321.	19 listopada, list premiera do brytyjskiego ministra koordynacji obrony narodowej Podziękowanie za współpracę w ustaleniach dotyczących oddziałów polskich w brytyjskich siłach zbrojnych i konsultacjach z Kanadą w sprawie werbunku ochotników.	395
322.	19 listopada, raport ambasady w Bukareszcie Zabiegi byłego ministra spraw zagranicznych o zachowanie wpływów, podkreślanie własnych zasług.	396
323.	20 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych Polityczne rezultaty wizyty w Londynie premiera i ministra spraw zagranicznych.	398
324.	20 listopada, telegram szyfrowy radcy ambasady w Bukareszcie Skierowanie zbiorów wawelskich do Francji z powodu wahania Watykanu.	399
325.	20 listopada, informacja konsula generalnego w Genewie Rumuńskie informacje o planach ZSRR w Europie Środkowej; kwestia linii Curzona.	400
326.	21 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie Porozumienia amerykańskich instytucji humanitarnych z Niemcami w sprawie pomocy dla Polski.	401
327.	21 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Zapowiedź rejestracji chętnych do powrotu na ziemię okupowane przez ZSRR.	401
328.	22 listopada, telegram szyfrowy posła w Teheranie Irackie plany akredytacji posła w Angers; sugestia, by Polska akredytowała posła w Bagdadzie.	402

LISTA DOKUMENTÓW

---

329. 22 listopada, notatka z rozmowy chargé d'affaires w Paryżu z dyrektorem politycznym francuskiego MSZ 402
 Projekty umów wojskowych; wyjaśnienie znaczenia francusko-brytyjskiej blokady Niemiec; kwestia francuskiej cenzury polskich materiałów; informacje o przebiegu wizyty premiera i ministra spraw zagranicznych w Londynie.
330. 22 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 404
 Stanowisko strony brytyjskiej w sprawie transportu i dystrybucji amerykańskiej pomocy humanitarnej dla kraju.
331. 22 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 405
 Informacje Brytyjczyków o trudnej sytuacji uchodźców polskich na Litwie; sugestia, by Polacy zwrócili się do Amerykańskiego Czerwonego Krzyża.
332. 22 listopada, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 405
 Decyzja Niemiec o zakończeniu opieki Szwecji nad interesami polskimi w Rzeszy.
333. 23 listopada, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 406
 Decyzje kadrowe w konsulacie w Budapeszcie mogą oznaczać likwidację tej placówki.
334. 23 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie do Stanisława Kota 407
 Sytuacja w Małopolsce Wschodniej.
335. 23 listopada, telegram szyfrowy posła w Buenos Aires 408
 Prośba o instrukcje w sprawie stosunku do posła Litwy.
336. 24 listopada, notatka z rozmowy podsekretarza stanu i chargé d'affaires w Paryżu z premierem Francji 408
 Kwestie związane z formowaniem armii polskiej we Francji; krytyka poprzedniego rządu.
337. 24 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 410
 Zgoda Foreign Office na zawarcie układu polsko-brytyjskiego, sugestia niewielkich zmian redakcyjnych.
338. 24 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 411
 Poparcie Brytyjczyków dla pozostawienia polskiego urzędnika na Łotwie, zastrzeżenia strony łotewskiej.
339. 24 listopada, telegram szyfrowy posła w Hadze 411
 Stosunek do Polski dyplomatów akredytowanych w Hadze.

LISTA DOKUMENTÓW

340.	24 listopada, telegram szyfrowy posła w Atenach Podział majątku polskich monopolii przez okupantów; powściągliwa postawa greckich kontrahentów.	412
341.	24 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie do ambasadora w Rzymie Wstrzymanie przez stronę włoską wydawania wiz dla uchodźców wojskowych, sugestia interwencji.	413
342.	25 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Kwestia polsko-brytyjskiej umowy wojskowej.	413
343.	25 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Projekt ustawy brytyjskiej zakładającej konfiskatę towa- rów niemieckich; dekret prezydenta RP o nieuznawaniu transakcji dokonywanych w Polsce przez Niemcy.	414
344.	25 listopada, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie Zakończenie opieki Szwecji nad interesami polskimi w Rzeszy, protest strony szwedzkiej w Berlinie.	415
345.	25 listopada, telegram szyfrowy posła w Hadze Holenderskie protesty przeciw blokadzie wywozu ni- emieckiego z portów neutralnych.	415
346.	25 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Tokio Skomplikowana sytuacja Japonii może skłaniać ją do zbliżenia z ZSRR.	416
347.	25 listopada, notatka w sprawie stanowiska państw trzecich wobec Polski Postawa krajów trzecich wobec protestu Polski przeciw podziałowi terytorium RP między ZSRR a Niemcy.	417
348.	27 listopada, raport ambasadora w Rzymie Zamiary inwestorów ograniczenia przedsięwzięć w Pol- sce; protest władz włoskich przeciw antyangielskim arty- kułom w prasie; misja charytatywna senatora Walcotta.	418
349.	27 listopada, notatka z rozmowy chargé d'affaires w Paryżu z posłem Litwy Przyczyny opóźnienia wyjazdu profesora Żółtowskiego na Litwę; strona litewska uznaje blokadę ekonomiczną Niemiec za błędną.	420
350.	27 listopada, notatka attaché wojskowego w Bukareszcie dla Naczelnego Wodza Konieczność nacisku Francji i Wielkiej Brytanii na Węgry w celu uzyskania ułatwień wizowych dla uchodźców wojskowych.	422

351. 27 listopada, telegram szyfrowy sekretarza generalnego do poselstwa w Budapeszcie i ambasady w Bukareszcie 423
Dementi informacji o radiowych wezwaniach do armii polskiej na Zachodzie; instrukcje w sprawie wysyłania tam specjalistów oraz młodszej kadry i mężczyzn w wieku poborowym.
352. 28 listopada, notatka z rozmowy chargé d'affaires w Paryżu z dyrektorem politycznym francuskiego MSZ 424
Uzgodnienie tekstu polsko-francuskiej umowy wojskowej; kwestie brytyjskiej blokady Niemiec, pomocy francuskiej w sprawie ochrony interesów polskich w Niemczech przez Szwedów oraz Komisji Budżetowej Ligi Narodów.
353. 28 listopada, raport ambasadora w Londynie 426
Rozmowa z byłym premierem Czechosłowacji: opowiedzenie się za federacją państw Europy Środkowej, uznanie konieczności uregulowania sporów terytorialnych; życzliwy stosunek do Polski.
354. 28 listopada, telegram szyfrowy posła w Bernie 432
Fiasko starań byłego króla Hiszpanii o zgodę Niemiec na pomoc charytatywną dla Warszawy.
355. 28 listopada, telegram szyfrowy posła w Bernie do Ministerstwa Skarbu 432
Problem zarządzeń dewizowych wydawanych przez banki w kraju pod nadzorem niemieckim i odpowiedzialności za międzynarodowe zobowiązania Polski.
356. 28 listopada, rozkaz generała Sikorskiego 433
Wyrazy uznania dla postawy Legionu Czechosłowackiego, podziękowania za sojuszniczą postawę.
357. 28 listopada, notatka zastępcy naczelnika Wydziału Zachodniego 434
Władze radzieckie dokonują poboru do wojska; konieczny protest.
358. 28 listopada, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 435
Przypomnienie, że Watykan zgodził się przyjąć skarby wawelskie.
359. 28 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 435
Skład nowego rządu rumuńskiego.
360. 28 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 436
Odmowa wizy dla pułkownika Mitkiewicza, sugestia interwencji w poselstwie Litwy w Paryżu, zabiegi w Foreign Office.

361. 28 listopada, list sekretarza generalnego do ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 437
Informacje o statusie i działalności rządu w Angers; cele Rady Ministrów; zadania MSZ.
362. 29 listopada, raport ambasadora w Rzymie 444
Brytyjski sondaż w sprawie wykorzystywania statków polskich do transportu z Włoch ładunków brytyjskich; ostrzeżenia włoskiego MSZ.
363. 29 listopada, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 445
Krytyka poświęconego Polsce parlamentarnego wystąpienia rumuńskiego ministra spraw zagranicznych przez profesora Iorgę.
364. 29 listopada, telegram szyfrowy posła w Belgradzie 446
Konieczność przysłania do Belgradu polskiego korespondenta, przewaga informacji agencji zachodnich.
365. 30 listopada, nota ambasadora w Bukareszcie do rumuńskiego ministra spraw zagranicznych 447
Podziękowanie za stosunek władz rumuńskich do internowanych członków władz naczelnych RP, apel o zgodę na wyjazd prezydenta Mościckiego.
366. 30 listopada, telegram szyfrowy posła w Brukseli 449
Odwołanie posła w Brukseli przekreśla możliwość przybycia do Angers posła Belgii.
367. listopad, niepodpisana instrukcja dla ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 449
Konieczność nakłaniania Watykanu do: propagowania obrony cywilizacji zachodnioeuropejskiej i demokracji, potępiania nadużyć Niemiec i ZSRR, ignorowania zarządzeń władz okupacyjnych.
368. 1 grudnia, list premiera do szefa Francuskiej Misji Wojskowej 451
Zasady tworzenia armii polskiej we Francji; konieczność uregulowania kwestii administracyjnych.
369. 1 grudnia, raport ambasadora w Rzymie 453
Polityka rządu włoskiego: prawdopodobna dalsza neutralność, stosunek do działań niemieckich.
370. 1 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 457
Prośba o instrukcje w sprawie paszportów gdańskich.
371. 1 grudnia, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 458
Naciski na uruchomienie pomocy humanitarnej dla Polski; represje niemieckie wzmacniają wpływy radzieckie;

- zapowiedź rozważenia wyjazdu nuncjusza do Angers;
sprzeciw Polski wobec uznania dymisji metropolity
wileńskiego.
372. 2 grudnia, nota ambasady w Bukareszcie do rumuńskiego MSZ 460
Relacje na temat zbrodni popełnianych przez Niemcy na
okupowanych terenach.
373. 2 grudnia, telegram szyfrowy posła w Hadze 462
Możliwość informowania o terrorze niemieckim w Pol-
sce, konieczne dokładne dane.
374. 2 grudnia, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do posła w Brukseli 462
„Rząd nigdy nie zamierzał kasować stanowiska Posła
w Brukseli, jedynie odwołał Pana”.
375. 3 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 463
Rozmowa z brytyjskim ministrem spraw zagranicznych:
wsparcie zabiegów o opiekę szwedzką nad interesami
Polski w Niemczech, protest przeciw sytuacji na oku-
powanych terenach, zabiegi o pomoc dla uchodźców,
aresztowanie profesorów krakowskich.
376. 4 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 464
do ambasadora w Tokio
ZSRR zmniejsza zainteresowanie wydarzeniami w Chi-
nach, zwiększa zaangażowanie na Zachodzie.
377. 4 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 465
Nuncjatura kowieńska nie dąży do skłonienia arcybis-
kupa wileńskiego do ustąpienia.
378. 4 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 465
Prośba o instrukcje w sprawie paszportów polskich prze-
dłużanych przez okupacyjne władze niemieckie.
379. 4 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 466
Wizyta u premiera: konieczność pomocy materialnej dla
uchodźców; krytyczna ocena stosunków rumuńsko-
radzieckich.
380. 4 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 467
do posła w Helsinkach
Polecenie przekazania stronie fińskiej wyrazów sympatii
w związku z agresją ZSRR.

LISTA DOKUMENTÓW

---

381. 4 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Bernie 467
 Utrzymanie dotychczasowego trybu postępowania z paszportami gdańskimi, Polska nie uznaje inkorporacji Wolnego Miasta do Rzeszy.
382. 4 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 468
 Materialne wsparcie przez wicekróla Indii akcji pomocy charytatywnej dla polskich uchodźców w tym kraju.
383. 4 grudnia, raport posła w Hadze 468
 Przygotowywane do publikacji materiały w sprawie pokojowej inicjatywy Belgii i Holandii.
384. 5 grudnia, raport ambasadora w Bukareszcie 471
 Rozmowa z premierem Rumunii: uznanie dla bohaterstwa Polaków; trudne położenie Rumunii; agresja na Finlandię; odprężenie w stosunkach z Węgrami; zarządzenia wojskowe.
385. 5 grudnia, notatka ambasadora w Rzymie 473
 Rozmowy z dyplomatami akredytowanymi w Rzymie na temat wojny w Europie.
386. 5 grudnia, raport ambasadora w Londynie 477
 Rozmowa z Benešem: sympatie propolskie, zamiar odbudowy Czechosłowacji w jej dotychczasowym kształcie; sugestia, że należy oczekiwać oferty pokojowej Niemiec; plany federacji w powojennej Europie.
387. 5 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 483
 Sytuacja uchodźców polskich na Łotwie i Litwie.
388. 5 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Helsinkach 484
 Instrukcja postępowania z archiwaliami w razie inwazji radzieckiej.
389. 5 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie 485
 Informacje o posiedzeniu Wielkiej Rady Faszystowskiej – małe prawdopodobieństwo zmiany w polityce Włoch.
390. 5 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 485
 Zastrzeżenia do dotychczasowych form pomocy materialnej dla uchodźców; sugestia zmian.
391. 6 grudnia, raport posła w Bernie 486
 Informacja o raporcie sekretarza generalnego Ligi Narodów: niekorzystne dla Polski plany przyznania Niemcom większej roli w kształtowaniu powojennych stosunków

- w Europie, niechęć Francji i Wielkiej Brytanii do odpowiedzialności za sytuację.
392. 6 grudnia, telegram szyfrowy ministra pracy i opieki społecznej do ambasady w Waszyngtonie 488
Informacja o zgodzie władz Niemiec na udzielanie Polakom pomocy charytatywnej, odpowiedzialność Polskiego Komitetu Centralnego Pomocy Ofiarom Wojny.
393. 7 grudnia, telegram szyfrowy posła w Brukseli 489
Reakcja strony belgijskiej na zmianę posła w Brukseli, przestroga przed konsekwencjami w stosunkach Polski z krajami neutralnymi.
394. 7 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 490
Próby odtwarzania w ZSRR struktur KPP, dążenie władz radzieckich do stworzenia nowego rządu polskiego, zabiegi o powstanie kontrolowanej przez Moskwę organizacji do kontaktów z uchodźstwem.
395. 7 grudnia, raport ambasadora w Rzymie 491
Zainteresowanie Włoch wojną radziecko-fińską; dystans wobec Niemiec, udział włoskiego przemysłu zbrojeniowego w kontaktach z Francją; silne nastroje antyradzieckie.
396. 7 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 494
Plany Wielkiej Brytanii przed sesją Ligi Narodów: nadzieje na umiarkowane stanowisko Polski wobec Moskwy; pomysł, by skłonić Rosjan do wystąpienia z Ligi Narodów.
397. 7 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 495
Naciski Niemiec na Szwajcarię, by nie godziła się na krytykę Berlina; sugestia tonowania wystąpień delegacji polskiej.
398. 7 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze 496
Decyzja Turcji wysłania ambasadora do Angers; przestroga przed próbą zmiany na stanowisku przedstawiciela RP w Ankarze.
399. 7 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 497
Przyczyny spodziewanej dymisji szwedzkiego ministra spraw zagranicznych; wsparcie Szwecji dla Finlandii.
400. 7 grudnia, telegram szyfrowy posła w Teheranie 498
Bezzasadność likwidowania w Teheranie polskiej placówki wywiadowczej; sugestie w sprawie obsady personalnej urzędów konsularnych na Środkowym Wschodzie.

LISTA DOKUMENTÓW

401.	8 grudnia, raport ambasadora w Rzymie Przebieg posiedzenia Wielkiej Rady Faszystowskiej; nieformalna manifestacja niezależności Włoch; wyraźne akcenty antyradzieckie.	499
402.	8 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Kwestia węgierskiego wsparcia militarnego dla Finlandii.	500
403.	8 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie Brak nowych ograniczeń wizowych dla Polaków; trudności wynikają z chęci zaspokajania pretensji Niemiec.	500
404.	8 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Tolerowanie przez władze lotewskie obecności polskich urzędników w poselstwie brytyjskim.	501
405.	9 grudnia, list ambasadora w Ankarze Argumenty za pozostaniem na dotychczasowym stanowisku.	501
406.	9 grudnia, list ambasadora w Londynie do brytyjskiego ministra spraw zagranicznych Informacja o warunkach życia w Polsce i wsparciu ze strony Amerykańskiego Czerwonego Krzyża; prośba o charytatywną pomoc brytyjską.	504
407.	9 grudnia, telegram szyfrowy posła w Brukseli Opinia Belgów, że zmiana na stanowisku posła jest błędem.	506
408.	9 grudnia, telegram szyfrowy posła w Belgradzie Brak zabezpieczeń ruin Zamku Królewskiego prowadzi do całkowitego ich zniszczenia.	507
409.	10 grudnia, telegram szyfrowy posła w Helsinkach Informacja o zabezpieczeniu archiwów poselstwa, prośba o dalsze instrukcje.	508
410.	11 grudnia, raport ambasadora w Londynie Krytyczne stanowisko opozycji wobec organizacji przemysłu wojennego; zarzut, że rząd nie wykorzystuje bezrobotnych i źle rozdziela zamówienia; rozczarowanie postawą Churchilla.	508
411.	11 grudnia, raport ambasadora w Bukareszcie Poczucie zagrożenia polityką ZSRR i Węgier, wątpliwość, czy Włosi udzielą pomocy; pogłoski o wschodnim froncie sojuszniczym na Bałkanach.	510

LISTA DOKUMENTÓW

---

412. 11 grudnia, telegram szyfrowy posła w Oslo 513
Kraje skandynawskie będą głosować za wykluczeniem ZSRR z Ligi Narodów.
413. 11 grudnia, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 513
Sprawa pomocy humanitarnej dla Polski – konieczność zgody Niemiec, plany Watykanu przyspieszenia decyzji, kwestia wyjazdu nuncjusza do Angers.
414. 11 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 515
Plany wysadzenia ocalałych murów Zamku Królewskiego.
415. [przed 12 grudnia], instrukcja premiera dla wysłannika rządu na Litwę 516
Zadania wysłannika: czuwanie nad rozdziałem funduszy dla uchodźców; kontakty z władzami litewskimi.
416. 12 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Waszyngtonie 518
Narastanie tendencji neutralistycznych w Stanach Zjednoczonych.
417. 12 grudnia, telegram szyfrowy podsekretarza stanu z Genewy 519
Przekonanie o zasadności wydalenia ZSRR z Ligi Narodów; obawa przed zacieśnieniem w ten sposób współpracy Moskwy z Berlinem i Tokio.
418. 12 grudnia, telegram szyfrowy posła w Hadze 519
Opowiedzenie się Holandii za potępieniem ZSRR, ale przeciw sankcjom; „duży posłuch znajdują tutaj zawsze projekty (...) pokoju na Zachodzie”.
419. 12 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 520
do ambasady w Rzymie
Trudności stwarzane przez konsulatu Włoch w trakcie uzyskiwania wiz; prośba o interwencję.
420. 12 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 521
Węgry uzależniają wydawanie wiz wyjazdowych od posiadania wiz tranzytowych.
421. 13 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 521
do ambasady w Waszyngtonie
Polecenie wsparcia zastępcy przewodniczącego warszawskiej Gminy Żydowskiej podczas jego wizyty w Stanach Zjednoczonych.
422. 13 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 522
do poselstwa w Helsinkach
Polecenie trwania na placówce aż do końca.

LISTA DOKUMENTÓW

---

423. 13 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 523
 Krytyczna sytuacja finansowa muzeum w Rapperswillu;
 prośba o zgodę na wsparcie.
424. 13 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 523
 Radziecka ofensywa propagandowa na terenie Buko-
 winy.
425. 13 grudnia, wytyczne premiera 524
 Konieczność zorganizowania akcji pomocy materialnej
 dla jeńców wojennych.
426. 14 grudnia, wystąpienie podsekretarza stanu na forum Ligi Narodów 525
 Potępienie radzieckiej agresji na Finlandię, poparcie
 pomysłu wykluczenia ZSRR z Ligi Narodów.
427. 14 grudnia, list ambasadora w Waszyngtonie do sekretarza stanu USA 527
 Propozycja dyskusji nad kwestią zadłużenia w Stanach
 Zjednoczonych.
428. 14 grudnia, telegram szyfrowy sekretarza generalnego 528
 do ambasady w Londynie
 Blokowanie przez władze Rzeszy charytatywnej działal-
 ności senatora Walcotta; poszukiwanie przez Amery-
 kanów innych możliwości pomocy Polsce.
429. 14 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 529
 do wysłannika rządu na Litwę
 Brytyjska propozycja powołania w Wilnie komitetu wy-
 dającego dowody tożsamości Polakom nieposiadającym
 dokumentów.
430. 14 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 530
 Neutralistyczne tendencje nowego rządu Szwecji przy
 formalnej kontynuacji linii politycznej.
431. 15 grudnia, list Ignacego Paderewskiego do premiera 531
 Przebieg zgromadzenia Ligi Narodów: nieufność wobec
 delegacji polskiej konsekwencją polityki ekipy sanacyjnej
 oraz postawy państw neutralnych; zmiana nastawienia do
 Polski po rozmowach prowadzonych przez delegatów.
432. 15 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych 534
 Polecenie zwrócenia się do rządu kraju akredytowania
 z apelem o pomoc dla jeńców polskich w ZSRR.
433. 15 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 535
 Niepowodzenie humanitarnej misji Walcotta; Watykan
 także nie uzyska akceptacji Niemiec.

LISTA DOKUMENTÓW

---

434. 15 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 535
 Interwencja w sprawie skłonienia władz Niemiec do wyrażenia zgody na zwolnienie konsulów RP z Prus Wschodnich.
435. 15 grudnia, telegram szyfrowy konsula w Jerozolimie 536
 Krytyka koncepcji mianowania na stanowisko konsula RP osoby wyznania niechrześcijańskiego, wskazanie na możliwość wykorzystania tego kroku przez propagandę niemiecką.
436. 15 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sztokholmie 537
 Misja Załęskiego; starania Litwinów o ograniczenie jego działalności, konieczność interwencji litewskich dyplomatów na Zachodzie.
437. 15 grudnia, pismo radcy ambasady w Londynie do konsula w Bombaju 537
 Wyznaczenie przez Brytyjczyków urzędnika do koordynowania akcji pomocy uchodźcom polskim.
438. 16 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 539
 Prośba Finlandii, by okręty polskie podjęły działania przeciw radzieckim, przekazanie tej sugestii stronie brytyjskiej; zamrożenie stosunków brytyjsko-radzieckich od momentu agresji na Finlandię.
439. 16 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 540
 Nadzieja posła Finlandii, że Szwecja zdecyduje się na udzielenie jego krajowi pomocy.
440. 16 grudnia, telegram szyfrowy posła w Teheranie 540
 Ekspansja handlowa ZSRR w Iranie w obliczu trudności Niemiec.
441. 16 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 541
 Przygotowanie zasobów srebra FON do wysłania do Marsylii.
442. 17 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 542
 do ambasady w Londynie
 Negatywne stanowisko Polski wobec prośby o wsparcie Finlandii na morzu.
443. 17 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 542
 Poparcie Foreign Office dla koncepcji włączenia pułkownika Mitkiewicza do Poselstwa Wielkiej Brytanii w Kownie.

444. 18 grudnia, oświadczenie podsekretarza stanu 543
    Udział delegacji Polski w Zgromadzeniu Ligi Narodów:
    zaakcentowanie obecności na arenie międzynarodowej;
    zadowolenie z usunięcia ZSRR z Ligi; uzyskanie poparcia
    dla apelu o prowadzenie wspólnej walki.
445. 18 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 544
    do ambasad w Waszyngtonie i Ankarze
    Polecenie zwrócenia się o pomoc dla jeńców polskich
    w ZSRR.
446. 18 grudnia, notatka kapitana Langroda dla premiera 545
    Plany Niemiec przedstawienia proniemieckiego „testa-
    mentu” Piłsudskiego, informacje o szpiegach wśród
    uchodźców; konieczność utajniania personaliów ofice-
    rów armii polskiej we Francji.
447. 18 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 546
    Wstrzymanie ewakuacji z Litwy z powodu przejęcia
    przez Niemców statku z grupą polskich uchodźców
    wojskowych.
448. 18 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 547
    Stosunek litewskiego MSZ do polskich polityków przy-
    jeżdżających do Kowna.
449. 18 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 547
    Informacje na temat czołowych działaczy ukraińskich
    w Polsce.
450. 18 grudnia, raport ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 548
    Zamiar przekazania diecezji chełmińskiej w gestię bisku-
    pa Gdańska; protest wobec złamania postanowień kon-
    kordatu; decyzja Watykanu nie stanowi uznania zaboru
    Pomorza przez Rzeszę.
451. 19 grudnia, list premiera do dowódcy sił sprzymierzonych 550
    Propozycja stworzenia na Bliskim Wschodzie drugiego
    ośrodka formowania oddziałów polskich.
452. 19 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie 551
    Planowane odwołanie posła Niemiec z powodu jego zbyt
    liberalnego stosunku do uchodźców polskich.
453. 20 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 552
    Proponowana taktyka rokowań z instytucjami angiel-
    skimi i amerykańskimi w sprawie pomocy humanitarnej
    dla Polski.

LISTA DOKUMENTÓW

454.	20 grudnia, niepodpisane opracowanie Metody i zakres terroru stosowanego w Polsce przez okupanta niemieckiego.	553
455.	20 grudnia, telegram szyfrowy ambasady w Londynie Rozmowy na temat pomocy charytatywnej dla Polski: władze brytyjskie doceniają jej wagę, obawy, że odzew w społeczeństwie amerykańskim będzie niewielki.	558
456.	20 grudnia, aide-mémoire rządu polskiego Sytuacja jeńców polskich w ZSRR.	559
457.	20 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie Rozmowa z brytyjskim podsekretarzem stanu na temat pomocy Wielkiej Brytanii dla polskich jeńców w ZSRR.	560
458.	20 grudnia, telegram szyfrowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu do ambasady w Londynie Decyzja w sprawie przekształcenia ORP „Gdynia” w bazę Marynarki Wojennej.	561
459.	20 grudnia, telegram szyfrowy posła w Budapeszcie Pozytywny stosunek Węgier do antyradzieckiego wy- stąpienia Ciano.	562
460.	21 grudnia, pismo podsekretarza stanu w Ministerstwie Skarbu do ministra Sosnkowskiego Przekazanie depeszy informującej o losie urzędników MSZ, konieczność udzielenia im pomocy materialnej.	562
461.	21 grudnia, telegram szyfrowy posła w Atenach Powody postawy Grecji i Jugosławii wobec ZSRR pod- czas Zgromadzenia Ligi Narodów.	563
462.	21 grudnia, list szefa sztabu Polskiej Misji Wojskowej w Londynie do attaché wojskowego w Kownie Zgoda premiera na użycie w Finlandii polskich pilotów; konieczność ich sprawnej ewakuacji z Łotwy; obiecana pomoc Łotyszy.	564
463.	21 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie Plany YMCA organizowania świetlic żołnierskich w pol- skich obozach wojskowych we Francji.	565
464.	22 grudnia, list premiera do dowódcy sił sprzymierzonych Prośba akceptacji planu stworzenia we Francji dywizji zmechanizowanej.	566

LISTA DOKUMENTÓW

---

465. 22 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 567
 Oczekiwanie strony brytyjskiej na informacje o porozumieniu Amerykanów z Rzeszą w sprawie pomocy dla Polski; deklaracja Brytyjczyków o zajęciu się uchodźcami.
466. 23 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze 568
 Gotowość Turcji do pomocy jeńcom polskim w ZSRR, wyłączając akcje podważające prestiż ZSRR.
467. 23 grudnia, telegram szyfrowy posła w Kopenhadze 569
 Zmuszanie ludności polskiej przez władze litewskie do przyjmowania litewskiego obywatelstwa; konieczne pouczenie Polaków o sposobie postępowania.
468. 23 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 569
 Ochłodzenie stosunków turecko-radzieckich; zamiar odnowienia bloku bałkańskiego bez udziału Węgier i Bułgarii.
469. 23 grudnia, telegram szyfrowy ministra skarbu 570
 do poselstwa w Sztokholmie
 Tworzenie we Francji zakładów przemysłu wojennego, planowane zatrudnienie Polaków, niezbędna szybka ewakuacja specjalistów internowanych na Litwie.
470. 26 grudnia, telegram szyfrowy posła w Teheranie 571
 Prośba o potwierdzenie statusu dyplomatycznego placówki w Bagdadzie.
471. 27 grudnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 571
 do ambasady w Waszyngtonie i poselstwa w Sztokholmie
 Polecenie sugerowania, by attaché wojskowi USA i Szwecji na Litwie i Łotwie wizytowali obozy internowania, co zapobiegłoby nadużyciom.
472. 27 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 572
 Wsparcie przez reprezentantów Francji i Wielkiej Brytanii starań o przepuszczanie przez granicę uciekinierów spod okupacji radzieckiej.
473. 27 grudnia, regulamin wewnętrzny dla członków misji do USA 573
 Cel wyjazdu, skład personalny misji i zakres obowiązków jej członków.
474. 28 grudnia, telegram szyfrowy posła w Sofii 576
 Potwierdzenie wiadomości o zamiarze zniszczenia Zamku Królewskiego w Warszawie.

LISTA DOKUMENTÓW

---

475. 28 grudnia, raport konsula w Pretorii 576
 Publikacja w prasie jedyną reakcją władz Unii Południowej Afryki, Rodezji Południowej i Północnej na noty w sprawie sytuacji pod okupacją niemiecką oraz plebiscytów na terenie okupacji radzieckiej.
476. 28 grudnia, odpowiedź attaché wojskowego w Kownie na list szefa sztabu Polskiej Misji Wojskowej w Londynie 579
 Pozyskiwanie żołnierzy z Litwy i Łotwy do polskich formacji ochotniczych dla Finlandii; konieczność wyjaśnienia stanowiska Szwecji w kwestii formowania oddziału na jej terytorium.
477. 28 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 580
 Zapowiedź przesłania memoriału uzasadniającego potrzebę podjęcia w Szwajcarii akcji prasowo-propagandowej.
478. 28 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 580
 Prośba rumuńskiego ministra spraw zagranicznych, by prezydent Mościcki wydał oświadczenie, że powodem jego wyjazdu są względy zdrowotne.
479. 28 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 581
 Obawy strony brytyjskiej, by nie wybuchło przedwczesne powstanie na terenach okupacji radzieckiej; zainteresowanie stosunkami polsko-ukraińskimi.
480. 28 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 582
 Sprzeciw Rzeszy wobec propagowanej przez rząd RP i popieranej przez mocarstwa zachodnie idei stworzenia bloku krajów słowiańskich.
481. 28 grudnia, plan reorganizacji polskiej propagandy zagranicznej 582
 Konieczność zwolnienia osób zajmujących kierownicze stanowiska, odcięcie się od polityki poprzedniej ekipy, rozproszenia obaw środowisk żydowskich; podziału kompetencji między MSZ i MIiD; powołania biura prasowego.
482. 29 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 586
 Decyzja Watykan o wysłaniu do Angers dyplomaty w randze chargé d'affaires.
483. 29 grudnia, telegram szyfrowy posła w Bernie 587
 Nieoficjalna zapowiedź wysłania przez Szwajcarię przedstawiciela dyplomatycznego do Angers.

LISTA DOKUMENTÓW

---

484. 29 grudnia, instrukcja ministra spraw zagranicznych 587
 Określenie zmian w działalności placówek, konieczne
 położenie nacisku na kwestie ekonomiczne.
485. 30 grudnia, projekt listu premiera do dowódcy sił sprzymierzonych 589
 Informacja, że odtwarzanie armii polskiej przebiega
 sprawnie, opóźnienie wynika z problemów z dostawami.
486. 30 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze 591
 Relacje rumuńsko-tureckie: Turcja unika zobowiązań
 wobec Rumunii, opowiada się za utrzymaniem Ententy
 Bałkańskiej.
487. 30 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Ankarze 592
 Zobowiązanie Turcji do respektowania konwencji o cieś-
 ninach; pozytywne ustosunkowanie się do francuskich
 propozycji wojskowych.
488. 30 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Londynie 593
 Informacje o sprzeciwie Litwinów wobec działalności
 polskich organizacji z wyjątkiem misji Żółtowskiego
 i Polskiego Czerwonego Krzyża.
489. 30 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie 594
 Nowy ambasador Włoch w Madrycie otrzymał polecenie
 utrzymywania stosunków z posłem RP.
490. 31 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Bukareszcie 594
 Zmniejszenie przez ZSRR liczebności oddziałów na gra-
 nicy z Rumunią, przemieszczanie ich na front fiński lub
 do Polski; zwiększenie dostaw niemieckich dla ZSRR.
491. 31 grudnia, notatka ambasadora przy Stolicy Apostolskiej 595
 Rozmowa z papieżem na temat: armii polskiej we Fran-
 cji, zadowolenia z wysłania do Angers chargé d'affaires,
 tragicznego losu kraju.
492. grudzień, niepodpisana notatka w sprawie Międzynarodowego 598
 Towarzystwa Osadniczego
 Stan posiadania MTO i mechanizmy jego działania, ko-
 nieczność zabezpieczenia interesów Skarbu Państwa oraz
 uchronienia akcji Towarzystwa przed przejęciem ich
 przez Niemcy lub ZSRR.